

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

ŠPELA VIDMAR

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

POMEN IZVOZNIH NADOMESTIL ZA SLOVENSKI IZVOZ GOVEDINE

Ljubljana, julij 2011

ŠPELA VIDMAR

IZJAVA

Študentka ŠPELA VIDMAR izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. KATJE ZAJC KEJŽAR, in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 5. 7. 2011

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 MEHANIZMI V OKVIRU SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE	2
1.1.1 SKUPNE TRŽNE UREDITVE	3
1.2 INSTITUCIONALNE CENE	4
1.3 REFORMA SKP LETA 2003.....	5
2 ZUNANJETRGOVINSKI MEHANIZMI	6
2.1 IZVOZNA NADOMESTILA	6
2.1.1 Vrste izvoznih nadomestil.....	7
2.1.2 Pravica do pridobitve izvoznega nadomestila.....	8
2.1.3 Izplačilo izvoznega nadomestila	9
2.1.4 Nomenklatura za izvozna nadomestila.....	9
2.1.5 Izvozni postopek	10
2.1.6 Izdelki izven Priloge I	10
2.1.7 Ekonomske posledice izvoznih nadomestil.....	11
2.2 UVOZNA IN IZVOZNA DOVOLJENJA	13
3 POGAJANJA SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE O TRGOVINI S KMETIJSKIMI PROIZVODI	13
3.1 Pogajanja pred Urugvajskim krogom pogajanj.....	14
3.1.1 Urugvajska runda (1986 - 1994)	15
3.2 Proces pogajanj v okviru WTO – Doha runda (1998–?)	16
4 ANALIZA VPLIVA ODPRAVE IZVOZNIH NADOMESTIL NA SLOVENSKE IZVOZ GOVEDINE IN PROIZVODOV IZ GOVEDINE	17
4.1 ODPRAVA IZVOZNIH NADOMESTIL IN TREND ZNIŽEVANJA	17
4.2 DELEŽ SUBVENCIONIRANEGA IZVOZA GOVEJEGA MESA IN PROIZVODOV IZ GOVEJEGA MESA PO SKUPINAH DRŽAV	18
4.3 IZVOZ GOVEJEGA MESA V SKUPINO B03 (ZAHODNI BALKAN) PRED IN PO VSTOPU SLOVENIJE V EU	23
4.4 KORELACIJA MED VIŠINO IZVOZNIH NADOMESTIL IN OBSEGOM IZVOZA	26
SKLEP	28
LITERATURA IN VIRI	30

KAZALO SLIK

<i>Slika 1: Izvozno nadomestilo</i>	7
<i>Slika 2: Učinek izvozne subvencije na domačem trgu</i>	11
<i>Slika 3: Vpliv izvoznega nadomestila na državo uvoznico in državo izvoznico</i>	12
<i>Slika 4: Trend zniževanja izvoznih nadomestil za izbrane proizvodne skupine (2000 – 2010)</i>	17
<i>Slika 5: Izvoz govejega mesa v države Zahodnega Balkana; 2000 – 2009</i>	24
<i>Slika 6: Domača poraba in prireja mesa goveda</i>	25

KAZALO TABEL

<i>Tabela 1: Učinki izvozne subvencije na blaginjo uvoznice in izvoznice</i>	12
<i>Tabela 2: Znižanja izvoznih subvencij, dogovorjena v Urugvajskem krogu pogajanj</i>	16
<i>Tabela 3: Izvoz proizvodov iz sektorja govejega mesa v skupino držav B02 v letu 2009</i>	19
<i>Tabela 4: Izvoz proizvodov iz sektorja govejega mesa v skupino držav B04 v letu 2009</i>	20
<i>Tabela 5: Izvoz proizvodov iz sektorja govejega meso v skupino držav B03 v letu 2009</i>	21
<i>Tabela 6: Izvoz govejega mesa (v 100kg) v države Zahodnega Balkana; 2000 - 2009</i>	23
<i>Tabela 7: Korelacijski koeficienti med nadomestilom in izvozom</i>	26
<i>Tabela 8: Korelacijski koeficienti med nadomestilom in izvozom za vse skupine proizvodov (z in brez nadomestil) za leto 2009 (presečni podatki)</i>	27

UVOD

Kmetijstvo je ena temeljnih gospodarskih dejavnosti, saj je njegova bistvena naloga pridelovanje hrane, ki je ključna za naše preživetje. Zaradi izredno pomembne funkcije, je kmetijstvo eno najpomembnejših in najzahtevnejših področij za Evropsko Unijo (v nadaljevanju EU). Zato je bila v okviru EU pred več kot 50 leti vzpostavljena Skupna kmetijska politika (v nadaljevanju SKP), preko katere EU s pomočjo različnih ukrepov ureja področje kmetijstva.

Slovenija je s 1. majem 2004 uradno postala članica EU. S tem je prevzela tudi zakonodajo v okviru Skupne kmetijske politike. Poleg tega je pomemben tržni ukrep SKP izplačevanje izvoznih nadomestil, ki ga z začetkom članstva v Uniji lahko izvaja tudi Slovenija. S pomočjo izvoznih nadomestil EU pokriva razliko med cenami na svetovnem in evropskem trgu ter na ta način ohranja konkurenčnost na svetovnih trgih. Ker pa so izvozna nadomestila ekonomsko dokaj neučinkovit instrument, se njihova uporaba s pogajanjem Svetovne trgovinske organizacije (v nadaljevanju WTO) postopno odpravlja. Glede na to, da so izvozna nadomestila namenjena spodbujanju izvoza, ohranjanju konkurenčnosti in s tem ohranjanju stabilnosti proizvodnje, ima lahko odprava le-teh neugodne posledice za evropsko kmetijstvo in kmetovalce držav članic.

V diplomski nalogi se bom zaradi aktualnosti omejila predvsem na uporabo izvoznih nadomestil in na njihovo postopno odpravo. Ker od maja 2004 omenjeni instrument SKP uporablja tudi Slovenija, sem se odločila raziskati, kolikšen delež slovenskega izvoza v različne skupine držav bo prizadet ob odpravi nadomestil. Osredotočila se bom na sektor govejega mesa in proizvodov iz govejega mesa, saj sektor zadnja leta predstavlja kar 15 % celotne vrednosti kmetijske proizvodnje.

Cilj mojega diplomskega dela je v teoretičnem delu pregledati relevantne literature s področja izvoznih nadomestil, predstaviti mehanizma izvoznih nadomestil, povzeti dogovore glede izvoznih nadomestil v okviru pogajanj WTO in pokazati, kakšen vpliv bo imela odprava nadomestil na slovenski izvoz. Ugotoviti želim, kolikšen del izvoza je subvencioniran z izvoznimi nadomestili in kolikšen del izvoza bo ob odpravi subvencij posledično lahko prizadet.

V diplomskem delu bom preverjala naslednje hipoteze:

- H1 – Odprava izvoznih nadomestil bo prizadela obseg slovenskega izvoza govejega mesa in proizvodov iz govejega mesa v države nečlanice EU.
- H2 – Nižje je nadomestilo za izvoz proizvoda v sektorju govedine, manjši je slovenski izvoz govedine.

Pri izdelavi naloge se bom opirala predvsem na pregled domače ter tuje literature, strokovnih člankov, elektronskih virov in podatkov Statističnega Urada Republike Slovenije (v nadaljevanju SURS), Eurostata in EUR-lexa. Zato bo v teoretičnem delu metodološki pristop zajemal predvsem opredelitev teoretičnih izhodišč, ki so potrebna za nadaljnjo analizo uporabe

izvoznih nadomestil na primeru slovenskega izvoza govejega mesa, v empiričnem delu pa bom zbrala, analizirala ter obdelala statistične podatke. Do ustreznih ugotovitev bom prišla s pomočjo induktivnega ter deduktivnega pristopa, metodo deskripcije, komparacije in kompilacije ter metodo analize s korelacijo, ki jo bom izvedla s pomočjo programa SPSS.

Diplomsko delo je vsebinsko razdeljeno na štiri dele. V prvem poglavju so opredeljeni mehanizmi v okviru skupne kmetijske politike. Osrednja pozornost je namenjena skupnim tržnim ureditvam, ki predstavljajo temelj SKP in institucionalnim cenam. Moja diplomska naloga pa obsega tudi kratek povzetek novosti, ki jih je uvedla najradikalnejša reforma SKP iz leta 2003.

V drugem poglavju so obravnavana izvozna nadomestila. Sprva je predstavljen razlog za uvedbo izvoznih nadomestil v preteklosti, nato pa sem navedla vrste izvoznih nadomestil, kakšen je postopek pridobitve in izplačila nadomestila, obrazložila nomenklaturo za izvozna nadomestila, kakšen je postopek izvoza in se dotaknila tudi posebnosti izvoznih nadomestila za proizvode, ki niso uvrščeni pod Prilogo 1 k Rimski pogodbi. Pozornost je usmerjena tudi k ekonomskim posledicam, ki jih povzročajo izvozna nadomestila. Na kratko je opisan instrument uvoznih in izvoznih dovoljenj, s katerimi so pogojena zvozna nadomestila za določene proizvode.

V tretjem poglavju nadaljujem s pregledom pogajanj Svetovne trgovinske organizacije o trgovini s kmetijskimi proizvodi. Pri tem se bom zaradi omejitev dolžine diplomskega dela posvetila predvsem dogovorom, ki obravnavajo problematiko izvoznih nadomestil.

V zadnjem poglavju sledi empirična analiza. S pomočjo trenda najprej prikažem postopno zniževanje izvoznih nadomestil in nadaljujem z analizo slovenskega izvoza govedine in proizvodov iz govejega mesa v različne skupine držav. Pri tem ugotavljam, kolišen delež izvoza je subvencionira in zato utegne biti prizadet. Na koncu primerjam še izvoz govejega mesa v države Zahodnega Balkana¹ pred in po vstopu v EU, ko je Slovenija začela z izplačevanjem izvoznih nadomestil.

1 MEHANIZMI V OKVIRU SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE

Za uresničevanje zastavljenih ciljev uporablja SKP številne in raznolike mehanizme. Njeno jedro tvorijo pravila in ukrepi urejanja trgov, ki so v skladu z Rimsko pogodbo zapisani v predpisih, imenovanih skupne tržne ureditve (v nadaljevanju STU). STU so določene na najvišji ravni EU, predlaga jih Komisija, sprejema pa jih Svet ministrov. Ko je neka tržna ureditev sprejeta, Evropska komisija vzpostavi mehanizme za njeno izvajanje, pri tem pa ji pomaga poseben odbor. Oblikovane so z namenov vplivati na ponudbo in povpraševanje po posameznih vrstah kmetijskih pridelkov in živil. Skupne tržne ureditve pogosto imenujemo tudi prvi steber skupne kmetijske politike. Sprejete so za posamezne kmetijske proizvode, med seboj pa se razlikujejo po izbiri ukrepov ter po vsebini in intenzivnosti podpor kmetijstvu (Čebular, 2003).

¹ Države Zahodnega Balkana: Albanija, Hrvaška, Črna gora, Srbija, Makedonija, Bosna in Hercegovina, Kosovo

Mehanizmi tržno-cenovnih podpor temeljijo na tržnih odkupnih cenah na domačem trgu, cenah na svetovnem trgu in institucionalnih cenah. Institucionalne cene so politično določene cene, ki so potrebne, ker tržna cena ne ustreza vedno gospodarstvu oz. družbeni blaginji. Organi EU z njihovo pomočjo zagotavljajo minimalno zaščitno raven na skupnem trgu (Cunder, Rednak & Volk, 1997).

1.1.1 SKUPNE TRŽNE UREDITVE

Skupne tržne ureditve so ključni instrument za urejanje kmetijske politike in stabilizacijo trgov. Temeljijo na treh glavnih načelih (European parliament, 2007, str. 118; Moussis, 1999 str. 432, 433):

- enotni trg: prost pretok kmetijskih proizvodov med državami članicami.
- preferenca Skupnosti: pri odkupih imajo prednosti proizvodi Skupnosti, zato da se trg zaščiti pred poceni uvozom in nihanjem svetovnih cen. To načelo je zakonsko urejeno z uvoznimi in izvoznimi ukrepi. Uporaba tega načela se zmanjšuje zaradi odpiranja trgov Skupnosti, kar je posledica multilateralnih in bilateralnih sporazumov ter unilateralnih koncesij.
- finančna solidarnost: države članice so skupno odgovorne za finančne posledice SKP. Porabo, ki izhaja iz uporabe skupne kmetijske politike, mora nositi proračun skupnosti.

STU so pravni predpisi, ki zajemajo vse ukrepe, ki vplivajo na delovanje posameznih kmetijskih trgov. Ukrepe skupnih tržnih ureditve Čebular (2003) ter Erjavec in Volk (2001, str. 22–23) združujejo v naslednje skupine:

- ukrepi zunanjetrgovinske zaščite – nastopajo ob uvozu in izvozu kmetijskih in živilskih proizvodov. Vodijo predvsem v dvigovanje ravni cen ali stabiliziranje cenovne ravni, opredeljeni pa so na podlagi institucionalnih cen. To so uvozne dajatve in izvozna nadomestila.
- ukrepi administriranja ponudbe – s pomočjo omejevanja proizvodnje skuša EU zmanjšati presežke na notranjih trgih. To so kvote, referenčne količine ter programi praha. Za najbolj kritične proizvode, kot sta mleko in sladkor, so določene nacionalne in individualne kvote. To so količine, ki jih ni dovoljeno preseči. Druga oblika kvot je omejevanje števila pravic za posamezna neposredna plačila na državo članico. Dodelitev plačil je odvisna in pogojevana z izpolnjevanjem določenih omejitvenih kriterijev, kot so število živali na površino, obvezna praha, okoljski kriteriji in velikost gospodarstev.
- umiki s trga in razne oblike podpore porabi ali t.i. intervencijski ukrepi - EU s pomočjo omenjenih instrumentov v kriznih razmerah ustvari dodatno povpraševanje, ki vodi predvsem v dvigovanje cen in blaži sezonska in ciklična nihanja cen ter obseg ponudbe. Med ukrepi sta najpomembnejša in najbolj pogosta javni intervencijski odkup in podpore zasebnemu skladiščenju.
- različne oblike dohodkovnih podpor v raznih oblikah neposrednih plačil, s katerimi poskušajo ohranjati dohodkovno raven pridelovalcem.
- spremljajoči ukrepi skupnih tržnih ureditev, ki omogočajo njihovo učinkovito izvajanje.

Ukrepi skupne kmetijske politike so financirani iz Evropskega kmetijskega jamstvenega sklada (EKJS angl. EAGF) (Kmetijstvo in razvoj podeželja – Financiranje SKP, 2010).

Posamezne skupine STU so imele v različnih obdobjih delovanja SKP različno težo in pomen. Tržni redi so ogrodje delovanja tržno-cenovne politike. Ta je bila praktično edina oblika delovanja SKP v njenem prvem obdobju (1968-84), dokler ni prišlo do temeljnih reform (Cunder et al., 1997, str.54).

Erjavec in Volk (2001) razlagata, da je SKP pri večini kmetijskih trgov s pomočjo visokih uvoznih dajatev zaprla meje pred tujo konkurenco in tako v primerjavi s svetovnim trgom zagotovila izrazito višjo cenovno raven za kmetijske proizvode. Posledično so nastajali presežki, kateri bi brez dodatnih ukrepov vodili v znižanje cenovnih ravni znotraj Skupnosti. Za ohranitev visokih cen je bilo zato potrebno uvesti različne oblike podpor porabi in umikov s trga, vedno bolj pa je bila potrebna uporaba mehanizma izvoznih nadomestil. Vsi štirje omenjeni mehanizmi (uvozne dajatve, podpore porabi, umiki s trga in izvozna nadomestila) skupaj tvorijo učinkovit temeljni mehanizem tržno-cenovnih podpor SKP, financiran iz bruseljske blagajne.

S pomočjo mehanizma tržno-cenovnih podpor je bilo omogočeno povečevanje obsega pridelave, pospešene strukturne spremembe in zagotovljena višina dohodkov najučinkovitejših kmetov na ravni drugih godpodarskih panog. EU je s pomočjo SKP doživela preobrat; saj je iz neto uvoznice postala druga največja neto izvoznica hrane. Kmalu so stroški prodaje presežkov postali prevelika obremenitev za proračun Unije. Poleg tega je EU s previsoko zaščito in subvencionirano prehrano prispevala k neravnovesju na svetovnem trgu hrane. SKP je bila zaradi tega vedno bolj podvržena kritikam in že v začetku osemdesetih let se je pokazala potreba po temeljiti reformi (Erjavec & Volk, 2001).

1.2 INSTITUCIONALNE CENE

Institucionalne oz. politično določene cene se lahko nanašajo na različne stopnje v pridelavi, predelavi in prodaji. Posamezni ukrepi so opredeljeni v razmerju med institucionalno in tržno ceno na referenčnem notranjem ali zunanjem trgu. Ločimo ciljne cene, intervencijske cene ter minimalne cene (Erjavec & Volk, 2001).

Cene v splošnem igrajo tri vloge na skupnem kmetijskem trgu, in sicer usmerjajo proizvodnjo, sprožajo intervencijske mehanizme in zagotavljajo skupno zunanjo zaščito (Moussis, 1999).

Indikativna oz. ciljna cena je raven cene, ki si jo SKP prizadeva doseči. To je cena, za katero oblasti EU menijo, da bi po njej morala potekati nakup in prodaja. Dosežena naj bi bila z ukrepi posamezne skupne tržne ureditve. Cena je le usmeritev za ukrepe kmetijske politike in ni administrativno predpisana. Ciljna cena navzgor omejuje cenovno območje, v katerem naj bi se gibale cene na domačem trgu (Erjavec & Volk, 2001; Youth Farm – Evropska unija in skupna kmetijska politika, 2010).

Mejna oz. vhodna cena je najnižja cena, po kateri je dovoljeno prodajati uvožene proizvode. Je višja od intervencijske cene in podjetja Skupnosti spodbuja k nakupom v okviru Skupnosti (Erjavec & Volk, 2001; Youth Farm – Evropska unija in skupna kmetijska politika, 2010).

Intervencijska cena je zjamčena cena, ki je vnaprej določena in na podlagi katere se odredi intervencijski odkup. To je cena, pod katero intervencijsko telo odkupi in uskladišči proizvedene količine (Erjavec & Volk, 2001; Youth Farm – Evropska unija in skupna kmetijska politika, 2010).

1.3 REFORMA SKP LETA 2003

Reforma SKP, pogosto imenovana tudi Fischlerjeva reforma, po tedanjem komisarju za kmetijstvo Franzu Fischlerju, iz junija 2003 je bila najbolj radikalna v vsej zgodovini SKP. Kmetijski ministri EU so dogovor o temeljiti reformi dosegli 26. junija 2003 v Luksemburgu, in sicer na podlagi predloga, ki ga je podala Komisija 23. januarja 2003 (European Parliament, 2007). SKP je z reformami 2003 vstopila v novo obdobje, ki naj bi trajalo vse do leta 2013. Reforma je bila vpeljana postopno.

Reforma SKP ima zastavljene naslednje cilje (European Parliament, 2007, str. 155):

- izboljšati konkurenčnost s trajnostnim in bolj tržno usmerjenim evropskim kmetijstvom;
- stabilizirati dohodek kmetov in istočasno zagotavljati stabilnost proračunskih stroškov;
- proizvajati hrano visoke kvalitete, ki bo zagotovila pričakovanja in zahteve potrošnikov;
- okrepiti pogajalsko izhodišče EU v razpravah s STO.

Pomembna novost, uvedena z reformo, je sistem neposrednih plačil, imenovan nevezana enotna plačila, ki pomoči več ne vežejo na proizvodnjo (proizvodno nevezana plačila). Najpomembnejša izmed neposrednih plačil je shema enotnega plačila. Glavni cilj enotnega plačila je zagotavljati večjo stabilnost prihodkov kmetovalcev. Ti niso več plačani le za to, da pridelujejo hrano, saj SKP skrbi za interese potrošnikov. Kmetje se lahko sami odločajo, kaj bodo pridelovali, ter si zagotovijo prejetje enakega zneska pomoči neodvisno od tega, kaj pridelajo, in se tako prilagajajo stanju na trgu (Erjavec, 2007).

Za pridobitev neposrednih plačil morajo kmetijska gospodarstva izpolniti pogoje na področju varstva okolja, varnosti hrane, zdravja živali in rastlin ter vzdrževati svoja zemljišča v dobrem kmetijskem in okoljskem stanju (pogoji navzkrižne skladnosti – tistim, ki tega ne bodo zagotovili, se bodo znižala neposredna plačila ali pa se bodo za eno leto v celoti ukinila). Skupne podpore so preračunane na hektar kmetijskih površin in so lahko predmet prometa z zemljišči, dedovanja in drugih oblik lastniških sprememb. Večjim gospodarstvom se neposredna plačila postopno zmanjšujejo (načelo modulacije), vendar še vedno ostajajo na sorazmerno visoki ravni (Erjavec, 2007).

2 ZUNANJETRGOVINSKI MEHANIZMI

Zunanjetrgovinski mehanizmi skupne kmetijske politike uravnavaajo blagovno menjavo med EU in tretjimi državami. Mehanizmi so pod okriljem Komisije EU v Bruslju. Komisija vsak predlog predloži Svetu EU. Svet po posvetovanju z Evropskim parlamentom sprejme odločitev, ukrep pa je nato objavljen v Uradnem listu EU. Za izvajanje SKP so pristojna ministrstva za kmetijstvo, operativne naloge pa izvajajo plačilne agencije v okviru teh ministrstev (Rajčič, 2006).

Moussis (1999, str. 435) pravi: »Namen zunanjetrgovinskih mehanizmov je zaščita evropskih kmetijskih cen pred nizkimi cenami uvoza. Intervencijski ukrepi na notranjem trgu poskušajo preprečiti, da bi tržne cene preveč padle pod intervencijske cene, podobno pa ukrepi na zunanjih mejah poskušajo preprečiti, da bi uvoz po nizkih cenah motil evropski trg.«

Zunanja trgovina je pri večini skupnih tržnih ureditev urejena na dokaj podoben način. Zunanjetrgovinska ureditev je pretežno določena s sporazmi v okviru Svetovne trgovinske organizacije. Temelji na ukrepih:

- splošne in posebne uvozne dajatve
- preferencialne uvozne ureditve v okviru carinskih kvot
- izvozna nadomestila in izvozne dajatve
- uvozna in izvozna dovoljenja

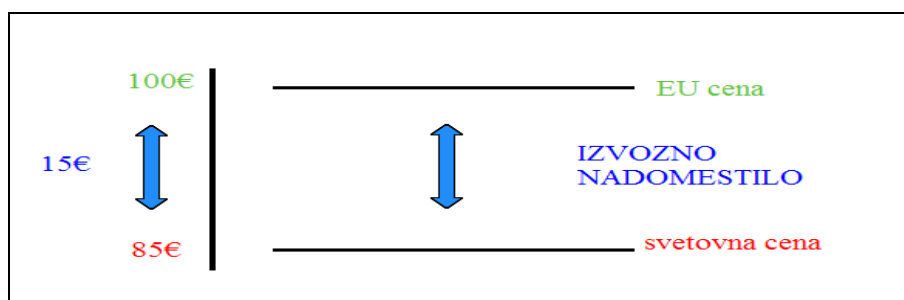
2.1 IZVOZNA NADOMESTILA

Posebna značilnost nekaterih STU so izvozne subvencije (ali izvozna nadomestila, kot jih raje imenuje EU), ki so ena najpomembnejših komponent evropske SKP. »Izvozna nadomestilo je znesek, za katerega lahko zaprosi izvoznik ob izvozu določenega živilskega blaga v tretje države. Splošen trend izvoznih nadomestil je, da se postopoma zmanjšujejo ali celo ukinjajo. Še v letu 2001 je bilo v obliki nadomestil izplačanih 3.394 milijona evrov (Carinska uprava RS, 2004, str. 10).«

V sedemdesetih letih so izvozna nadomestila uvedli zaradi presežkov, ki so nastali na trgu. SKP je to reševala predvsem z intervencijskimi nakupi in izvoznimi nadomestili. Ker so bile cene istovrstnega blaga na domačem trgu zaradi višjih proizvodnih stroškov višje kot na svetovnih trgih, domači proizvajalci niso imeli interesa izvažati. Kljub temu, da bi bile nižje cene koristne za končnega potrošnika, bi to dolgoročno povzročilo škodo evropskemu kmetijskemu sektorju, saj bi kmetje sčasoma prenehali s proizvodnjo. Posledično na teh trgih evropska podjetja ne bi bila konkurenčna, zato je EU, da bi preprečila upad evropske proizvodnje in ohranila nivo cen, pri izvozu v tretje države začela pokrivati razliko v ceni v obliki izvoznih nadomestil. Odločili so se subvencionirati izvoz presežkov določenih proizvodov. Na ta način EU s pomočjo izvoznih nadomestil dviguje konkurenčnost prodaje na svetovnih trgih. Namen izvoznih nadomestila je ohranjanje nivoja cen na enotnem trgu EU (Izvozna nadomestila, 2010).

Kot kaže spodnja slika, so izvozna nadomestila spremenljive izvozne subvencije, ki jih EU izplača izvoznikom za pokritje razlike med notranjo EU ceno blaga in ceno, ki jo to blago dosega na svetovnem trgu (Glossary of statistical terms – Export refunds, 2010).

Slika 1: Izvozna nadomestilo

Vir: HGCA Knowledge centre – EU export refunds, 2010.

Sistem izvoznih nadomestil ureja Uredba Komisije št. 612/2009 z dne 7. julija 2009, ki je nadomestila uredbo 800/1999 z dne 15. aprila 1999. Uredba določa vsa pravila za uporabo izvoznih nadomestil, vse obvezne postopke, dokumentacijo in pogoje za pridobitev izvoznih nadomestil.

Nadomestila veljajo le za določene proizvode, slednji pa se določajo v skladu z uredbami o skupni ureditvi trga, ki so sprejete za posamezne osnovne izdelke, zato mora podjetje upoštevati tudi vse ostale uredbe posameznih tržnih redov, ki posredno ali neposredno urejajo to področje (Tokič, Jerončič, Gorjanc-Dolinčar & Koren, 2004).

Izvozna nadomestila se izplačujejo za naslednje izdelke: olja in maščobe, mleko in mlečni izdelki; jajca; goveje, telečje, svinjsko in perutninsko meso; vino; žita; sadje; zelenjava; izdelki iz sadja in zelenjave; izoglukoza ter inulinski sirup.

Če so izvozna nadomestila previsoka, lahko zaradi prisotnosti večje količine EU proizvodov na svetovnem trgu svetovne cene padejo.

2.1.1 Vrste izvoznih nadomestil

Vrednost nadomestil je določena na podlagi razlike med ceno, ki jo domači pridelovalci lahko iztržijo na svetovnem trgu ter trenutno tržno ceno na skupnem trgu. Izvozna nadomestila so izražena v vrednosti na enoto proizvoda. To so t.i. »stalna izvozna nadomestila«. Pri stalnih oz. standardnih izvoznih nadomestilih Komisija določi višino nadomestila glede na namembni kraj in to objavi v Uradnem listu EU. Poleg stalnih izvoznih nadomestil poznamo tudi »posebna izvozna nadomestila«. Posebna izvozna nadomestila se plačujejo na podlagi tedenskih razpisov, na katere se lahko prijavljajo izvozniki. Le-ti v svoji ponudbi predlagajo vrednost, po kateri so prpravljeni izvažati in to ponudbo predajo plačilni agenciji, ki jo posreduje Komisiji EU v Bruselj. Upoštevajoč razmere na trgu, so izbrani najboljši ponudniki, se pravi tisti, ki zahtevajo najmanj podpor. Omenjena nadomestila imenujemo tudi »tender nadomestila« (Cunder et al., 1997, str. 57).

Izvozna nadomestila so lahko enotna ali diferencirana. Enotna so, ko ni važno, katera je država izvoza (pravico se pridobi, ko blago zapušča EU); diferencirana pa, ko je višina nadomestila odvisna od namembnega kraja (pravica do nadomestila se pridobi šele pri uvozu v državo). Diferencialni del nadomestila pomeni del nadomestila, ki se dobi tako, da se od skupnega zneska veljavnega nadomestila odšteje nadomestilo, ki je bilo plačano ali naj bi bilo plačano na podlagi dokazila, da je blago zapustilo carinsko območje Skupnosti (Izvozna nadomestila, 2010; Tokič et al., 2004).

2.1.2 Pravica do pridobitve izvoznega nadomestila

Upravičenci do izvoznega nadomestila so pravne in fizične osebe, ki imajo sedež v EU in izvažajo izdelke izven EU (Izvozna nadomestila, 2010).

Za pridobitev nadomestila je potrebno priložiti zahtevek, pogosto tudi izvozno dovoljenje, ki ga izvoznik pridobi pri krajevnem pristojnem izdajatelju v državi članici; poleg tega pa tudi izvozno carinsko deklaracijo; kontrolni izvod T5 in potrdilo o prispetju, če gre za diferencirana nadomestila. Blago mora zapustiti carinsko območje EU v roku 60 dni od prejema izvozne deklaracije. Izvoznega postopka ni potrebno izpeljati v državi, kjer je bilo izdano izvozno dovoljenje. Po zaključenem postopku nadomestilo izplača plačilna agencija v državi, kjer je bila sprejeta izvozna deklaracija. Varščina ostane pri izdajatelju dovoljenja in se po predložitvi dokazila, da je blago zapustilo območje Skupnosti, sprosti (Tokič et al., 2004).

Nadomestilo lahko zahtevamo za izdelke, ki so po poreklu evropski in so v prostem prometu znotraj EU ter za izdelke, ki so v prostem prometu in je njihovo nadomestilo omejeno na raven pobranih uvoznih dajatev (Tokič et al., 2004).

Dan izvoza je dan, ko carinski organi sprejmejo izvozno deklaracijo, v kateri je navedeno, da bo vložen zahtevek za nadomestilo. Datum sprejetja deklaracije opredeljuje stopnjo nadomestila, če nadomestilo ni vnaprej določeno; ter morebitne prilagoditve nadomestila, če je le-to določeno vnaprej. Prav tako pa ta datum služi kot referenca za določitev količine, vrste in lastnosti izvoženega proizvoda (Uredba Komisije (ES) št. 612/2009 z dne 7. julija 2009 o skupnih podrobnih pravilih za uporabo sistema izvoznih nadomestil za kmetijske proizvode, Ur. l. EU št. 186/2009).

Stopnjo nadomestila določa tarifno uvrščanje proizvoda. Da ne pride do odobritve višjega nadomestila, kot je ekonomsko upravičeno, so predvidena posebna pravila za določanje nadomestila za mešanice, asortimente in za sestavljeno blago (Uredba Komisije (ES) št. 612/2009 z dne 7. julija 2009 o skupnih podrobnih pravilih za uporabo sistema izvoznih nadomestil za kmetijske proizvode, Ur. l. EU št. 186/2009).

V primeru, ko posel ni v skladu s cilji sistema izvoznih nadomestil, imajo države članice možnost zavrniti odobritev nadomestila ali izterjati vračilo nadomestila (Uredba Komisije (ES) št. 612/2009 z dne 7. julija 2009 o skupnih podrobnih pravilih za uporabo sistema izvoznih nadomestil za kmetijske proizvode, Ur. l. EU št. 186/2009).

2.1.3 Izplačilo izvoznega nadomestila

Višino izvoznega nadomestila določi Evropska Komisija, upoštevajoč nihanja svetovnih cen za posamezno blago. Stopnje se določajo za vsak proizvod posebej, in sicer v evrih na enoto proizvoda (xx €/100kg). Višino izvoznih nadomestil se nato objavi v Uradnem listu EU. Pri proizvodih, ki jih skupnost proizvede bistveno več, kot jih porabi, so zaradi razlik v cenah sredstva za izvozna nadomestila lahko izjemno visoka (Izvozna nadomestila, 2010; Cunder et. al, 1997).

Nadomestilo se izplača ob predložitvi dokazila, da je bil proizvod iz izvozne deklaracije dejansko izvožen iz Skupnosti, in sicer v nespemenjenem stanju v roku 60 dni po sprejetju Enotne uradne listine (Uredba Komisije (ES) št. 612/2009 z dne 7. julija 2009 o skupnih podrobnih pravilih za uporabo sistema izvoznih nadomestil za kmetijske proizvode, Ur. l. EU št. 186/2009).

Financiranje ostalih tržno-cenovnih ukrepov kot tudi financiranje izvoznih nadomestil poteka iz skupne blagajne. Financiranje poteka iz Evropskega kmetijskega usmerjevalnega in jamstvenega sklada (v nadaljevanju EKUJS), ki je del skupnega evropskega proračuna. Čeprav financiranje prihaja iz EU, plačila proizvajalcem izplačujejo nacionalne agencije držav članic. V Sloveniji je to Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja (v nadaljevanju AKTRP). Izvozno nadomestilo vedno izplača tista država članica, kjer je bilo blago ocarinjeno (Youth Farm – Evropska unija in skupna kmetijska politika, 2010).

2.1.4 Nomenklatura za izvozna nadomestila

Proizvodi, za katere je možno pridobiti izvozno nadomestilo, so navedeni v posebni nomenklaturi za izvozna nadomestila. V tem primeru se k splošni Kombinirani nomenklaturi (v nadaljevanju KN) (8-mestni kodi) doda 4-mestna koda, ki predstavlja posebno kodo za izvozna nadomestila. Opis blaga je torej vezan na 12-mestno tarifno oznako. Proizvodi so razdeljeni na 15 proizvodnih sektorjev (žita in pšenična ali ržena moka; drobljenci ali zдроб; riž in lomljen riž; proizvodi, predelani iz žit; krmna mešanica na osnovi žita; govedina in teletina; prašičje meso; perutninsko meso; jajca, mleko in mlečni izdelki; sadje in zelenjava; proizvodi, predelani iz sadja in zelenjave; oljčno olje; beli in surovi sladkor brez nadaljnje predelave; sirupi in drugi proizvodi iz sladkorja; vino) (Proizvodi, za katere je možno pridobiti izvozna nadomestila, 2010; Mednarodno trgovanje, 2010).

Sestavo kmetijskih proizvodov pa je potrebno natančneje opredeliti, saj je višina nadomestil določena na osnovi posameznih sestavin v živilu. Tako je možno npr. pridobiti nadomestilo za osnovne proizvode, kot so mleko in mlečni proizvodi, jajca, žita, sladkor in riž, ki so vsebovani v predelanih proizvodih (npr. sladkor v bonbonih). Več o tem v poglavju 2.1.6 (Carinska uprava RS, 2004).

Pravo 12-mestno tarifno oznako blaga je težko določiti, zato morajo podjetja dobro poznati pravila uvrščanja. Carina namreč pri fizičnem pregledu blaga z analizo odvzetih vzorce preveri pravilnost uvrstitve v nomenklaturu. Pravilna uvrstitev je pogoj za izplačilo nadomestila, zato

je dobro, da si izvoznik že pred izvozom priskrbi zavezujočo informacijo o uvrščanju (Šebjanič, 2004).

Nomenklaturu za izvozna nadomestila uvaja uredba št. 3846/87 z aneksom, ki se vsako leto spreminja in dopolnjuje. Vsako leto se konec decembra objavi Uredba o nomenklaturi kmetijskih proizvodov za izvozna nadomestila. V uredbi so zapisani vsi pogoji, ki jim mora določen proizvod zadostiti, da se ga lahko uvrsti pod določeno tarifno številko in je upravičen do izvoznega nadomestila (Poštuvan, 2010).

Trenutno je veljavna Uredba Komisije št. 1260/2010 z dne 22. decembra 2010 o objavi nomenklature kmetijskih proizvodov za izvozna nadomestila iz Uredbe št. 3846/87 za leto 2011.

2.1.5 Izvozni postopek

V primeru, da izvoznik namerava zahtevati izvozno nadomestilo, mora izvoz potekati po posebnem postopku. 24 ur pred začetkom natovarjanja mora izvoznik pri pristojnem carinskem uradu vložiti predhodno obvestilo (glej Prilogo 1). V obvestilu mora natančno navesti začetek in kraj natovarjanja. Nato mora vložiti carinsko deklaracijo, po potrebi opraviti analizo tveganja in predhodni fizični pregled ter predložiti izvozno dovoljenje. Če izvažata predelana živila, mora deklarirati količino osnovnih proizvodov, za katere bo zahteval izvozno nadomestilo. Izvoznik mora na plačilno agencijo predložiti vse potrebne dokumente (izvod 1EUL, kontrolni izvod T5, odpisano izvozno dovoljenje, v določenih primerih pa tudi dokazilo o prispetju v tretjo državo) (Proizvodi, za katere je možno pridobiti izvozna nadomestila, 2010).

2.1.6 Izdelki izven Priloge I

Priloga I k pogodbi pomeni prilogo I Rimske pogodbe. Z decembrom 2009 jo je nadomestila Lizbonska pogodba. SKP ne zajema sestavljenih kmetijskih proizvodov, ki vsebujejo osnovne agroživilske surovine; kot so sladkor, maslo, jajca in žita. Za ohranjanje konkurenčnosti proizvajalcev, ki nabavljajo te surovine po cenah, ki veljajo v EU, s proizvajalci, ki surovine nabavljajo po cenah, ki veljajo na svetovnem trgu, EU tudi pri izvozu sestavljenih kmetijskih proizvodov uporablja izvozna nadomestila (Proizvodi, za katere ne velja tržna ureditev, 2011).

V primeru, da se izvažajo predelani kmetijski proizvodi, kot so bomboni, sladoled, jogurti, osvežilne pijače, pripravljene jedi in drugo; je možno pridobiti izvozno nadomestilo za osnovne agroživilske surovine, vsebovane v omenjenih predelanih proizvodih. Nadomestilo se izračuna glede na dejansko porabljene količine teh surovin pri pripravi proizvoda (Proizvodi, za katere ne velja tržna ureditev, 2011).

Pravila glede izvoznih nadomestil, ki niso zajeti v prilogi I so urejena v Uredbi Sveta št. 1216/2009 ter Uredbi Komisije št. 578/2010 (Proizvodi, za katere ne velja tržna ureditev, 2011).

2.1.7 Ekonomske posledice izvoznih nadomestil

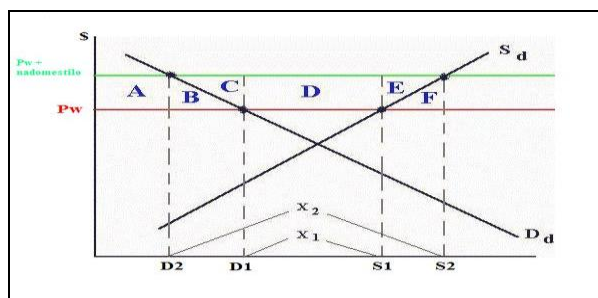
Izvozna nadomestila z ekonomskega vidika pravzaprav nimajo pozitivnih plati. Znana so po neučinkovitosti, visokih stroških za potrošnike ter za davkoplačevalce države, ki jih dodeljuje. Izvozna nadomestila na splošno povečajo delež izvoznika na svetovnem trgu na račun drugih, odgovorna so za padec cen na svetovnem trgu v primeru velike države, hrati pa lahko povzročijo nestabilnost cen, saj so odločitve o izvoznih nadomestilih dokaj nepredvidljive (Pearce & Sharma, 2000).

Posredno, večinoma prek svetovnih trgov, imajo negativen vpliv na države v razvoju. Vplivajo namreč na ostale izvoznike, katerim odvzamejo tržne deleže in zmanjšajo prihodke od izvoza. Izvozne subvencije koristijo državam, kjer je malo ustrezne proizvodnje subvencioniranih proizvodov ali njihovih bližnjih substitutov. V tem primeru subvencije predstavljajo prenos dohodka od države, ki proizvode subvencionira do potrošnikov uvoznih držav. Na splošno lahko uporaba izvoznih subvencij prispeva k rasti blaginje držav uvoznic z nizko stopnjo samooskrbe (Pearce & Sharma, 2000).

Vpliv na države v razvoju, ki imajo višjo stopnjo samooskrbe, je bolj kompleksen. Kadar izvozne subvencije pritiskajo na svetovne cene in se to prenese na domače trge, omenjeno dejstvo prinaša škodo proizvajalcem in korist potrošnikom. Ko se začnejo te izgube proizvajalcev skozi daljše obdobje kopičiti, nizke cene in nizka donosnost sčasoma povzročijo upad vlaganja v kmetijski sektor in rast sektorja se upočasni. Večjo neto izgubo torej lahko pričakujemo v državah, kjer je večja stopnja samooskrbe (Pearce & Sharma, 2000).

Na spodnjem grafu je prikazan splošen učinek uvedbe izvozne subvencije na domačem trgu. Izvozna subvencija dvigne domačo ceno nad svetovno ceno, in sicer za velikost subvencije ($P_w \rightarrow P_w + \text{subsidy}$), saj domača podjetja nimajo interesa doma prodajati za manjšo ceno, kot jo lahko iztržijo, če proizvod izvozijo. Obseg proizvodnje se poveča iz S_1 na S_2 , obseg domače potrošnje pa zmanjša iz D_1 na D_2 . Obseg izvoza se poveča iz x_1 ($S_1 - D_1$) na x_2 ($S_2 - D_2$). Država mora plačati vsoto enako območju $B+C+D+E+F$. Proizvajalci imajo korist v obliki višje cene, kar jih spodbudi k povečanju outputa. Njihov presežek predstavlja območje $A+B+C+D+E$. Potrošnikom se zaradi višje cene zmanjša potrošnikov presežek v velikosti $A+B$. Pride tudi do mrtve izgube, enake območju $B+F$.

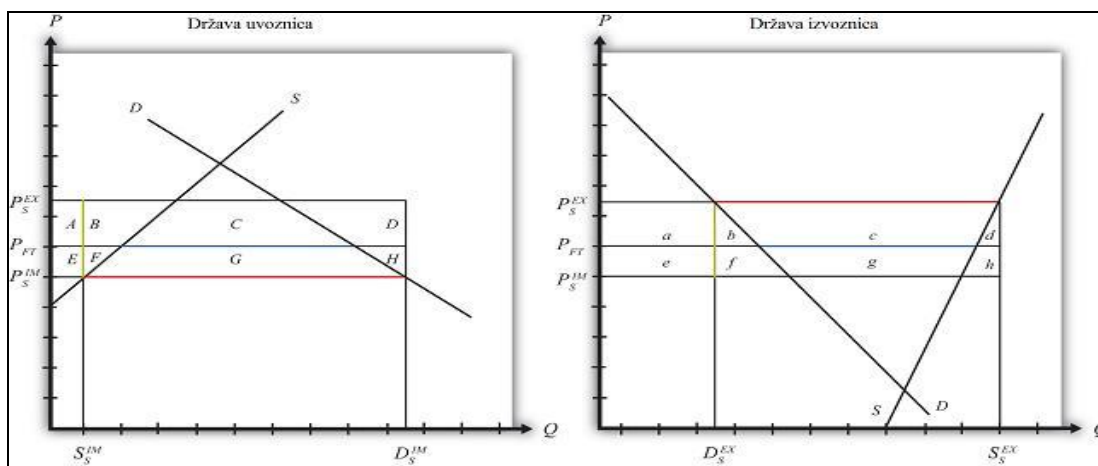
Slika 2: Učinek izvozne subvencije na domačem trgu

Vir: D. Latzko, Lecture 5 – Strategic trade policy and trade blocks, 2011.

Na naslednjem grafu lahko vidimo vpliv nadomestila na blaginjo v primeru velike države, saj EU pojmuje kot veliko državo. Predpostavimo, da sta le dve državi, ki med seboj trgujeta (ena izvozna in ena uvozna). P_{FT} predstavlja ravnotežno ceno v pogojih proste trgovine. Pri tej ceni je presežna ponudba izvoznice enaka presežnemu povpraševanju uvoznice. Na grafu sta količini uvoza in izvoza prikazani z modrima črtama (razlika med krivuljama S in D). Velika država, ki je izvoznica, uvede subvencijo. Ta povzroči dvig cene na domačem trgu in padec cene na svetovnem trgu. Cena uvozne države po uvedbi subvencije pade na P_S^{IM} , cena izvozne države pa naraste na P_S^{EX} . Subvencija je enaka $P_S^{EX} - P_S^{IM}$, kar na grafih prikazuje zelena navpična črta (Suranovic, 2004).

Slika 3: Vpliv izvoznega nadomestila na državo uvoznico in državo izvoznico

Vir: S. Suranovic, *International trade theory and policy*, 2011.

V Tabeli 1 lahko vidimo, kako izvozna subvencija vpliva na potrošnike, proizvajalce in nacionalna gospodarstva, prav tako pa je prikazan učinek na svetovno blaginjo. Potrošniki izvoznice zaradi subvencije občutijo izgubo blaginje. Povišanje njihove domače cene zmanjša potrošnikov presežek. Nasprotno pa proizvajalci izvoznice občutijo povečanje blaginje. Povečanje cene njihovega proizvoda na domačem trgu namreč poveča proizvajalčev presežek. Subvencija državi predstavlja strošek, saj jo mora plačati izvoznikom.

Zaradi subvencije porošniki v uvoznici občutijo povečanje blaginje, saj se cena uvoženih proizvodov zniža, prav tako pa se zniža tudi cena domačih substitutov. Na drugi strani pa proizvajalci zaradi znižanja cene njihovega proizvoda na domačem trgu občutijo izgubo blaginje. Država uvoznica zaradi subvencije nima nikakršnih stroškov (Suranovic, 2004).

Tabela 1: Učinki izvozne subvencije na blaginjo uvoznice in izvoznice

	DRŽAVA UVOZNICA	DRŽAVA IZVOZNICA
Potrošnikov presežek	+ (E + F + G)	- (a + b)
Proizvajalčev presežek	- (E + F)	+ (a + b + c)
Državni dohodek	0	- (b + c + d + f + g + h)
Nacionalna blaginja	+ G	- (b + d + f + g + h)
Svetovna blaginja	- (F + H) - (b + d)	

Vir: S. Suranovic, *International trade theory and policy*, 2011.

2.2 UVOZNA IN IZVOZNA DOVOLJENJA

Pravilno izvajanje zunanjetrgovinskih ukrepov s STU je zagotovljeno s pomočjo izvoznih in uvoznih dovoljenj, ki spadajo med važnejše instrumente reguliranja mednarodne trgovine. Dovoljenja se uporabljajo le za blagovno menjavo s tretjimi državami². To so formalna soglasja ustreznega državnega organa, ki jih je potrebno pridobiti pred uvozom oz. izvozom določenega blaga, kjer je tak režim predpisan. Lahko se predpišejo za uvoz določenih proizvodov ali za vse proizvode, ki jih zajema STU. Imetnik uvoznega ali izvoznega dovoljenja ima pravico in obveznost, da v času veljavnosti dovoljenja uvozi ali izvozi v dovoljenju določeno količino proizvodov (Erjavec & Volk, 2001; Kumar, 2001).

Za uveljavljanje izvoznega nadomestila mora izvoznik najprej pridobiti izvozno dovoljenje, za količino, ki jo namerava izvoziti. Izvozno dovoljenje izda pristojni krajevni izdajatelj v državi članici. Izdaja dovoljenja je pogojena s plačilom varščine, saj izvozno dovoljenje predstavlja tako pravico kot obveznost izvoznika, zato se mu v primeru, da blaga ne izvozi, zaseže varščina (Mednarodno trgovanje, 2010). Dovoljenje lahko pridobi fizična ali pravna oseba s sedežem v EU, velja pa v vseh državah članicah (Izvozna nadomestila, 2010). Pravila za uporabo izvoznih in uvoznih dovoljenj ureja uredba Komisije št. 376/2008.

3 POGAJANJA SVETOVNE TRGOVINSKE ORGANIZACIJE O TRGOVINI S KMETIJSKIMI PROIZVODI

S pomočjo različnih instrumentov želijo države zaščititi domače neučinkovite kmetijske proizvajalce pred konkurenco. S tem zvišajo tržne cene (v primerjavi s tistimi, ki bi jih drugače uvozili) za domače porabnike teh dobrin. S pomočjo takšnega protekcionizma lahko obseg domače proizvodnje preseže domače povpraševanje. Te presežke je nato treba prodati na trgu. Države lahko domačim proizvajalcem pomagajo s pomočjo izvoznih subvencij. Te povzročijo padec mednarodnih tržnih cen kmetijskih proizvodov, kar pa ima lahko za posledico notranja gospodarska in politična trenja ali trgovinske spore med zunanjetrgovinskimi partnerji. Zaradi ohranjanja miru in z namenom preprečevanja ukrepov, ki izkrivljajo trgovino, obstajajo pogajanja o trgovini s kmetijskimi proizvodi.

V času druge svetovne vojne so države uvedle mnogo ukrepov glede mednarodne trgovine. Urejale so izvoz in uvoz, s preprečevanjem izvoza so poskušale izboljšati preskrbo in založenost v domači državi. Gospodarstva držav so se opomogla in pojavili so se presežki. Takrat se je povečal izvoz in pojavile so se težave glede carinjenja. V ta namen (povečanje trgovine in njena liberalizacija) je konec leta 1947 23 držav v Ženevi podpisalo Splošni sporazum o tarifah in trgovini (v nadaljevanu GATT), ki je začel veljati 1. januarja 1948. Začasni sporazum je bil sklenjen kot oblika urejanja mednarodne menjave, ki naj bi potekala čim bolj prosto. Podpisnice naj bi za usmerjanje trgovine uporabljale le carine, tudi za te pa je bilo predvideno, da se bodo v skladu s sprotnimi dogovori zniževale. Za usmerjanje zunanje

² Tretje države so države, ki niso članice Evropske Unije.

trgovine za agrarne proizvode so lahko podpisnice poleg carin uporabljale tudi druge ukrepe usmerjanja (Kumar, 2001).

Trije cilji GATT (Damijan, 2006):

- zagotoviti stabilen okvir za ureditev mednarodnih trgovinskih odnosov;
- zagotoviti sistem pravil, ki bi posameznim državam onemogočila izvajanje enostranskih ukrepov na zunanjetrgovinskem področju;
- zagotoviti pogoje za progresivno odpravo in zmanjšanje trgovinskih ovir.

V 90. letih prejšnjega stoletja so mednarodna pogajanja glede svetovne trgovine s kmetijskimi proizvodi potekala v okviru sporazuma GATT, sedaj pa se nadaljujejo na ravni Svetovne trgovinske organizacije (v nadaljevanju WTO).

3.1 Pogajanja pred Urugvajskim krogom pogajanj

V okviru sporazuma GATT, veljavnega od leta 1948, je potekalo osem pogajalskih krogov, katerih glavni namen je bil liberalizacija svetovne trgovine. Prva pogajanja v okviru sporazuma GATT so bila večinoma namenjena zniževanju carinskih stopenj. Na zadnjih pogajalskih krogih pa so se posvetili predvsem izpopolnjevanju in razširjanju prvotnih členov sporazuma GATT (Bobek, 2002).

Sprva je bilo kmetijstvo izključeno iz GATT-a. Razlog za to je bila predvsem želja ZDA po ščitenju svojega kmetijstva. To je spremenila SKP s predstavitvijo svojih zaščitnih mehanizmov in tako so v GATT vključili tudi kmetijstvo. Kmetijstvo so prvič ločeno obravnavali šele v Kennedyjevem in nato Tokijskem krogu, zaključki obeh pa so bili žal neuspešni.

Eden najbolj znanih krogov pogajanj je bil »Kennedyjev krog« (1964–1967), ki se ga je udeležilo 62 držav članic. Pomembno vlogo za začetek tega kroga ima Trade Expansion Act ameriškega predsednika Kennedyja iz leta 1962, ki je zahteval veliko zmanjšanje trgovinskih ovir med članicami Severnoatlantske pogodbene zveze (v nadaljevanju NATO) z namenom zagotovitve njenega hitrejšega gospodarskega razvoja. Ključno je predvsem to, da so se pogajanja nanašala tudi na trgovino s kmetijskimi proizvodi, ni pa bil dosežen sporazum o liberalizaciji kmetijstva (Pre-WTO legal texts, 2010).

Med letom 1973 in 1979 je trajal Tokijski krog pogajanj (sprva Nixonov krog). Trije največji trgovinski partnerji – Združene države Amerike (v nadaljevanju ZDA), Evropska gospodarska skupnost (v nadaljevanju EGS) in Japonska, so obravnavali temeljna vprašanja, kasneje pa so lahko pri manj pomembnih odločitvah svoje interese zastopale tudi ostale države. V tem krogu so zadeve na področju kmetijstva zopet obravnavali ločeno in se dogovorili, da bodo države omejile dovoljevanje izvoznih subvencij za kmetijske proizvode (Pre WTO legal text, 2010).

3.1.1 Urugvajska runda (1986 - 1994)

Z začetkom leta 1986 je do leta 1994 potekal Urugvajski krog pogajanj, katerega namen je bil ustaviti protekcionizem, saj se je po znižanju carin v okviru Tokijskega kroga pojavilo veliko necarinskih omejitev. Razlog za Urugvajski krog pogajanj naj bi izhajal iz ministrske konference GATT, ko je prišlo do spora zaradi nesoglasij na področju kmetijstva. Veljavnost pravil GATT so zato razširili na kmetijsko področje.

Pogajali so se o izvoznih subvencijah, dostopu na trg in subvencioniranju domačih pridelovalcev. To so kasneje vključili tudi v deklaracijo iz Dohe (ministrska konferenca, 2001). V to pogajanje so se vključile tudi vlade držav, ki sicer niso bile podpisnice sporazuma GATT (št. vlad udeleženk je do zaključka naraslo na 124). ZDA in izvoznice hrane so podpirale splošno liberalizacijo trgovine in odpiranje trgov, EU, Japonska, Švica in Norveška pa so bile bolj za protekcionistično politiko. Cilj tega kroga je bil razširiti trgovino, reformirati kmetijstvo in tekstil (Agriculture, 2010).

V okviru sporazuma GATT je bil za kmetijstvo to najpomembnejši krog pogajanj. Podpisan je bil Sporazum o kmetijstvu, kar je pomenilo le začetek dolge poti v smeri zmanjševanja izvoznih subvencij – države so se tokrat prvič zavezale k zmanjšanju kmetijskih izvoznih subvencij in domače podpore, ki izkrivlja konkurenco (The issues and where we are now, 2010). Sporazum se je osredotočil predvsem na tri stebre: na dostop na trg, domačo podporo in izvozno konkurenco. Dogovor je pozval k zmanjšanju celotne količine pomoči kmetijstvu, vključno z izvoznimi subvencijami in carinskimi dajatvami, da bi popravili in preprečili izkrivljanje trgov. Izvozne subvencije so bile pomembna tema v okviru Urugvajskega kroga pogajanj ravno zaradi močno povečane uporabe tega instrumenta v 80. letih. Dogovorili so se o omejitvah carin, ki so se morale kasneje tudi znižati, necarinske zaščite naj bi se preoblikovale v ekvivalentne carine; sporazumeli so se tudi o zmanjšanju skupne podpore v kmetijstvu; zmanjšale naj bi se izvozne subvencije za proizvode, prikazane v Prilogi 2; do leta 2000 bi se moral dvigniti tudi delež uvoza, in sicer iz 3% na 5% domače porabe; obravnavana je bila tudi varnost preskrbe s hrano; varstvo okolja in zagotovitev posebne obravnave držav v razvoju. Vlade držav članic WTO so se zavezale k odpiranju trgov in zmanjšaju zaščitnih ukrepov, ki omejujejo trgovino. Te cilje naj bi dosegli v roku 6 let oz. za države v razvoju v roku 10 let z začetkom 1995. leta (Agriculture, 2010).

Sporazum o kmetijstvu dovoljuje subvencioniranje izvoza 25 članicam WTO (glej Prilogo 3), vendar le za določene proizvode, upoštevajoč maksimalno dovoljeno vrednost in količino (Hoekman & Messerlin, 2006).

Iz tabele v nadaljevanju lahko vidimo, da naj bi članice, ki jim je v času implementacijskega obdobja dovoljena uporaba izvoznih nadomestil, hkrati znižale izdatke in subvencionirano količino. Razvite države (v nadaljevanju RD) so se zavezale k 36 % (6 % v prvem letu in potem enakomerno skozi nadaljnjih 5 let), države v razvoju (v nadaljevanju DVR) pa k 24 % znižanju proračunskih izdatkov za nadomestila (v primerjavi z obdobjem 1986–88) ter k 21 % znižanju subvencionirane količine za RD oz. k 14 % za DVR (v primerjavi povprečjem v letih

1986–90). Pri tem je dolžina implementacijskega obdobja za razvite države 6 let ter za države v razvoju 10 let.

Tabela 2: Znižanja izvoznih subvencij, dogovorjena v Urugvajskem krogu pogajanj

	Razvite države 6 let (1995 – 2000)	Države v razvoju 10 let (1995 – 2004)
Vrednost nadomestil (izdatki)	36 %	24 %
Subvencionirana količina	21 %	14 %

Vir: The issues and where we are now, 2010.

Iz tabele v Prilogi 4 lahko razberemo izdatke za izvozne subvencije v baznem obdobju in pričakovane končne vrednosti ter znižanje stopenj po posameznih državah.

Državam, ki so do sedaj uporabljale izvozna nadomestila in države, ki do sprejetja sporazuma izvoznih nadomestil niso uporabljale, ni dovoljeno vpeljati novih oblik subvencij. Državam v razvoju, ki večinoma niso uporabljale izvoznih subvencij, je bila do leta 2000 dovoljena uporaba dveh oblik subvencij, in sicer subvencije za znižanje stroškov trženja izvoza kmetijskih proizvodov in subvencije za pokritje stroškov notranjega prevoza in tovorjenja za izvozne pošiljke. Od nerazvitih držav znižanj niso zahtevali (OECD, 2000; Pearce & Sharma, 2000).

V času implementacije dogovorjenega v Sporazumu v kmetijstvu so se pojavile nove oblike instrumentov, ki vplivajo na izvozno konkurenco. Med te instrumente štejemo izvozne kredite, domača izvozna trgovinska podjetja, pomoč v hrani, izvozne omejitve ter davke (Eržar, 2005).

Ob podpisu sporazuma o zaključku Urugvajskega kroga pogajanj v Marakešu, 15. 4. 1994, je bila ustanovljena Svetovna trgovinska organizacija (WTO). Ta je s 1. januarjem 1995 nadomestila GATT.

V Prilogi 5 je prikazano, koliko so države zapravile za izvozne subvencije med letoma 1995 in 1998. EU je dominanten uporabnik izvoznih subvencij tako v vrednosti kot v količini. Med letoma 1995 in 1998 so izdatki za izvozne subvencije znašali 27 milijard \$. Kar 90 % teh izdatkov predstavlja EU, sledita ji Švica ter ZDA. Kot lahko vidimo, je EU v letu 1998 porabila več kot 6 milijard \$ za izvozne subvencije, pri čemer je porabila 58 % proračunskih izdatkov namenjenih kmetijstvu (Beierle, 2002; Burfisher, 2001).

3.2 Proces pogajanj v okviru WTO – Doha runda (1998–?)

V tem podpoglavju bomo povzeli potek pogajanj, ki potekajo v okviru ministrskih konferenc WTO. Do sedaj je bilo sklicanih sedem ministrskih konferenc:

- Singapur 9.–13. december 1996
- Ženeva v Švici 18.–20. maj 1998
- Seattle v ZDA 30. november–3. december 1999
- Doha v Katarju 9.–14. november 2001

- Cancun v Mehiki 10.–14. september 2003
- Hong kong 13.–18. december 2005
- Ženeva v Švici 30. november–2. december 2007

Za SKP in za izvozna nadomestila v okviru SKP so pomembna predvsem pogajanja od leta 2000 naprej. Najpomembnejši korak naprej predstavlja ministrska konferenca v Dohi leta 2001, ko se je začel nov razvojni program iz Dohe. Dogovori glede SKP so v tem krogu pogajanj usmerjeni predvsem v znižanje in postopno odpravo vseh oblik subvencij in podpor, ki izkrivljajo trgovino do leta 2013. Vse več je poudarka na okoljevarstvu, zaščiti hrane in razvoju podeželja. Za DVR je predvidena večja fleksibilnost pri uporabi mehanizma izvoznih nadomestil. Ta krog pogajanj zaradi različnih interesov, pogledov in različnih kmetijskih modelov držav še vedno ni zaključen.

Več o tem v Prilogi 6.

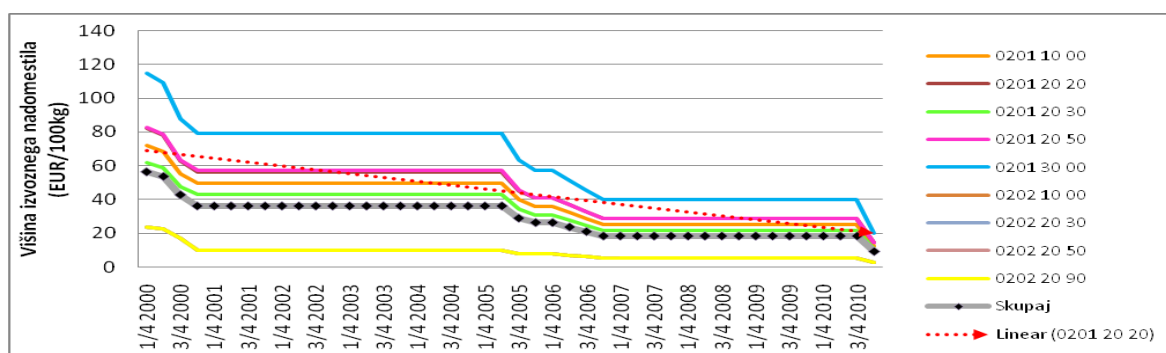
4 ANALIZA VPLIVA ODPRAVE IZVOZNIH NADOMESTIL NA SLOVENSKI IZVOZ GOVEDINE IN PROIZVODOV IZ GOVEDINE

V tem delu diplomskega dela bom poskušala ugotoviti, kakšen vpliv bo imela odprava izvoznih nadomestil na slovenski izvoz govejega mesa in proizvodov iz govedine v različne skupine držav. Moj namen je raziskati, kolikšen delež izvoza govejega mesa in proizvodov iz govedine je dejansko subvencioniran in posledično utegne biti ob odpravi nadomestil prizadet.

4.1 ODPRAVA IZVOZNIH NADOMESTIL IN TREND ZNIŽEVANJA

Slika 4 prikazuje, kako se izvozna nadomestila iz leta v leto polagoma zmanjšujejo. Kot sem že omenila v prejšnjem poglavju, naj bi vse razvite države do leta 2013 postopoma popolnoma odpravile izvozna nadomestila. Kot vidimo, je odprava nadomestil resnično vzporedna in enakomerna.

Slika 4: Trend zniževanja izvoznih nadomestil za izbrane proizvodne skupine (2000 – 2010)

Vir: Taric, 2011; EUR-Lex, 2011.

Od leta 2000 so se nadomestila precej znižala. Povprečje nadomestil, ki sem jih vključila, je

namreč v začetku leta 2000 znašalo okoli 118 EUR/100kg, konec leta 2010 pa je bila povprečna višina nadomestil iz te skupine 20 EUR/100kg.

Na podlagi omenjenega trenda zniževanja izvoznih nadomestil kot oblike podpore, lahko predvidevamo, da bo ob manjših podporah prizadet tudi izvoz iz držav članic. Glede na to, da je Slovenija članica EU in da od leta 2004 prav tako izplačuje izvozna nadomestila, predvidevam isti vpliv postopnega odpravljanja nadomestil. Ravno to bom s pomočjo podatkov o izvozu proizvodov, za katere se izplačujejo izvozna nadomestila, preverjala v naslednjem podpoglavju.

4.2 DELEŽ SUBVENCIONIRANEGA IZVOZA GOVEJEGA MESA IN PROIZVODOV IZ GOVEJEGA MESA PO SKUPINAH DRŽAV

V tem podpoglavju bom poskušala ugotoviti, kolikšen delež izvoza utegne prizadeti odprava izvoznih nadomestil. Odkrivala bom, kolikšen delež izvoza predstavljajo proizvodi, za katere se ob izvozu izplačujejo nadomestila. Za reprezentativni sektor sem izbrala sektor govejega mesa, o katerem so zbrani zadnji dostopni podatki, to so podatki za leto 2009. Omenjeni sektor sem si izbrali, ker govedoreja predstavlja največji delež živinoreje v Sloveniji. Zadnja leta predstavlja okoli 15% celotne vrednosti kmetijske proizvodnje.

Podatke o izvozu, ki sem jih dobila s pomočjo Eurostata, SURS-a in EUR-Lexa, prikazujem v spodnjih tabelah. Glede na to, da se izvozna nadomestila izplačujejo glede na namembni kraj, sem podatke zbrala glede na skupine držav. Te skupine so B00, B02, B03 in B04. Katere namembne kraje predstavlja določena skupina lahko vidite iz Priloge 7.

Proizvodi v tabelah so navedeni po 8-mestni Kombinirani nomenklaturi (v nadaljevanju KN8). Najprej so navedeni proizvodi, za katere se izplačujejo izvozna nadomestila – pri teh je navedena tudi višina nadomestila – nato pa proizvodi, za katere nadomestila niso razpisana. Proizvodi, ki so vključeni v sistem izplačevanja nadomestil, imajo poleg KN8 tudi dodatno 4-mestno oznako proizvoda. Ker so izvozni podatki na voljo le po KN8, je višina nadomestil izračunana kot povprečje nadomestil, določenih za proizvode, ki po KN8 spadajo v isto skupino.

Skupno so razpisane štiri skupine proizvodov (0102 10 10, 0102 10 30, 1602 50 31, 1602 50 95), za katere se izplačujejo nadomestila ob izvozu v skupino namembnih krajev in držav B00. Ker so v to skupino vključene vse tretje države in tako posledično skupine B02, B03 in B04, nisem analizirala skupine B00. Te skupine sem dodala vsem ostalim skupinam, saj se nadomestilo tako izplača tudi ob izvozu katerega od teh proizvodov v katerokoli od omenjenih skupin. Proizvod, za katerega je razpisano nadomestilo, ki se izplača ob izvozu v kraj iz skupine B00, je v tabelah označen najprej z oznako proizvoda, ki sem ji v oklepaju dodali B00.

Spodnja tabela prikazuje izvoz govejega mesa v skupino držav B02 (glej Prilogo 7). Kot je razvidno, Slovenija v namembne države in kraje, ki spadajo v skupino B02, ne izvažata

proizvodov, za katere se izplačujejo izvozna nadomestila. Izvoz proizvodov, za katere ni razpisanih nadomestil, v skupino B02, pa je pozitiven le pri treh proizvodih. To so:

- 0102 90 41 – Govedo, domače pasme, mase nad 160 kg do vključno 300 kg, za zakol;
- 0102 90 51 – Telice (samice, ki še niso valile), domače pasme, mase nad 300 kg, za zakol;
- 0102 90 71 – Govedo drugo, domače pasme, mase nad 300 kg, za zakol.

Največji delež izvoza za leto 2009 predstavlja slednji proizvod (0102 90 71), ki pomeni 87,66 % vsega izvoza govejega mesa v skupino B02. Slovenija je takrat izvozila 1204 ton tega proizvoda, vrednost njegovega izvoza pa znaša 2.060.129 EUR. Kot bomo lahko videli v primerjavi s tabelami v nadaljevanju, ravno tega proizvoda – glede na kg in vrednost izvoza, izvozimo največ.

Skupno je bil v letu 2009 izvoz teh treh proizvodov v letu 2009 1373,5 ton. Vrednost izvoza je dosegla 2.060.129 EUR.

Tabela 3: Izvoz proizvodov iz sektorja govejega mesa v skupino držav B02 v letu 2009

Proizvodi z EX nadomestili	Višina nadomestila (EUR/100kg)	Izvoz v 100 kg	Vrednost izvoza v EUR	Delež izvoza v
0201 10 00	42,7	0	0	0,00
0201 20 20	48,8	0	0	0,00
0201 20 30	36,6	0	0	0,00
0201 20 50	48,8	0	0	0,00
0201 30 00	22,6	0	0	0,00
0202 10 00	16,3	0	0	0,00
0202 20 30	16,3	0	0	0,00
0202 20 50	16,3	0	0	0,00
0202 20 90	16,3	0	0	0,00
0202 30 90	22,6	0	0	0,00
0102 10 10 (B00)	25,9	0	0	0,00
0102 10 30 (B00)	25,9	0	0	0,00
1602 50 31 (B00)	22	0	0	0,00
1602 50 95 (B00)	22	0	0	0,00
	<i>Skupaj (proizvodi z EX nadomestili)</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>
Proizvodi brez EX nadomestil*				
0102 90 41	b.n.	177	22861	1,29
0102 90 51	b.n.	1518	227444	11,05
0102 90 71	b.n.	12040	1809824	87,66
	<i>Skupaj (proizvodi brez EX nadomestil)</i>	<i>13735</i>	<i>2060129</i>	<i>100,00</i>
	Skupaj izvoz proiz. z in brez EX nadomestil	13735	2060129	100,00

Legenda: *Izključeni so proizvodi, pri katerih je izvoz v letu 2009 ničeln.

b.n. – brez nadomestila

Vir: Eurostat, 2011; EUR-lex, 2011.

Tabela 4: Izvoz proizvodov iz sektorja govejega mesa v skupino držav B04 v letu 2009

Proizvodi z EX nadomestili	Višina nadomestila (EUR/100kg)	Izvoz v 100 kg	Vrednost izvoza v EUR	Delež izvoza v %
0201 30 00	67,75	0	0	0,00
0102 10 10	25,9	0	0	0,00
0102 10 30	25,9	0	0	0,00
1602 50 31	22	0	0	0,00
1602 50 95	22	0	0	0,00
	<i>Skupaj (proizvodi z EX nadomestili)</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0,00</i>
Proizvodi brez EX nadomestil*				
0102 90 41	b.n.	177	22861	1,29
0102 90 51	b.n.	1518	227444	11,05
0102 90 71	b.n.	12040	1809824	87,66
	<i>Skupaj (proizvodi brez EX nadomestil)</i>	<i>13735</i>	<i>2060129</i>	<i>100,00</i>
	Skupaj izvoz proiz. z in brez EX nadomestil	13735	2060129	100,00

Legenda: *Izključeni so proizvodi, pri katerih je izvoz v letu 2009 ničeln.

b.n. – brez nadomestila

Vir: Eurostat, 2011; EUR-lex, 2011.

Kot lahko vidimo, sta si Tabela 3 in Tabela 4 zelo podobni. Temu je tako, ker sta skupini B02 in B04 skoraj enaki. Skupina B02 je sestavljena iz skupine B04, ki ji dodamo še namembni kraj Egipt. Glede na to, da Slovenija v Egipt ne izvažata proizvodov iz sektorja goveje meso – izvoz tja je v letu 2009 ničeln, je izvoz proizvodov v skupino B04 in B02 enak. Obrazložitev rezultatov iz Tabele 4 je torej enaka obrazložitvi Tabele 3 (glej prejšnjo stran).

Opazimo lahko le, da je za skupino B02 razpisanih več proizvodov (prav za B04 je razpisan le en proizvod), za katere se izplačujejo nadomestila. Vendar moramo upoštevati, da se vsa nadomestila, ki se izplačujejo za B02, prav tako izplačajo ob izvozu v B04 (razen, če gre za namembni kraj Egipt), saj lahko rečemo, da je B04 nekakšna podskupina B02.

Tabela 5, ki jo vidimo v nadaljevanju, je najpomembnejša za analizo. Le-ta predstavlja izvoz proizvodov govejega mesa v skupino B03 za leto 2009. Tabela je bistvena, saj skupino B03 sestavljajo Albanija in države bivše Jugoslavije, ki izmed vseh neevropskih držav spadajo med za Slovenijo najpomembnejše izvozne trge in so tudi strateško zelo pomembni trgi. Temu je najverjetneje tako zaradi bližine in posledično tudi nizkih transportnih stroškov v primerjavi z ostalimi nečlanicami. Spodaj dobljeni rezultati so se po mojih vnaprejšnjih pričakovanjih izkazali kot najpomembnejši za analizo in hkrati najboljši pokazatelji posledic odprave nadomestil.

Tabela 5: Izvoz proizvodov iz sektorja govejega meso v skupino držav B03 v letu 2009

Proizvodi z EX nadomestili	Višina nadomestila (EUR/100kg)	Izvoz v 100 kg	Vrednost izvoza v EUR	Delež izvoza v %
0201 10 00	25,1	1577	566875	12,64
0201 20 20	28,7	0	0	0,00
0201 20 30	21,5	592	150366	4,75
0201 20 50	28,7	0	0	0,00
0201 30 00	29,06667	0	0	0,00
0202 10 00	5,4	0	0	0,00
0202 20 30	5,4	0	0	0,00
0202 20 50	5,4	0	0	0,00
0202 20 90	5,4	14	1892	0,11
0202 30 90	7,5	491	102914	3,94
0102 10 10 (B00)	25,9	0	0	0,00
0102 10 30 (B00)	25,9	0	0	0,00
1602 50 31 (B00)	22	0	0	0,00
1602 50 95 (B00)	22	1	706	0,01
	<i>Skupaj (proizvodi z EX nadomestili)</i>	2675	822753	21,45
Proizvodi brez EX nadomestil*				
0102 10 90	b.n.	60	18191	0,48
0102 90 21	b.n.	482	71334	3,86
0102 90 41	b.n.	3161	486595	25,34
0102 90 49	b.n.	921	192077	7,38
0102 90 59	b.n.	717	118709	5,75
0102 90 61	b.n.	100	13503	0,80
0102 90 69	b.n.	522	75286	4,19
0102 90 71	b.n.	2059	319632	16,51
0201 20 90	b.n.	181	52640	1,45
1602 50 10	b.n.	818	288374	6,56
0206 22 00	b.n.	45	1825	0,36
0206 29 91	b.n.	8	832	0,06
0206 29 99	b.n.	695	50326	5,57
0210 20 90	b.n.	29	25715	0,23
	<i>Skupaj (proiz. brez EX nadomestil)</i>	9798	1715039	78,55
	Skupaj proizv. z in brez nadomestil	12473	2537792	100,00

Legenda: *Izključeni so proizvodi, pri katerih je izvoz v letu 2009 ničeln.

b.n. – brez nadomestila

Vir: Eurostat, 2011; EUR-lex, 2011.

Zgornja tabela v prvi vrsti ponazarja, da je pri izvozu govejega mesa v skupino B03, v primerjavi z izvozom v ostale namembne kraje in države, največji delež izvoza tistih proizvodov, za katere se izplačujejo izvozna nadomestila. Tu delež izvoza proizvodov iz sektorja goveje meso, za katere so razpisana izvozna nadomestila, predstavlja 21,45 % celotnega izvoza govejih proizvodov v skupino B03. V letu 2009 je Slovenija izvozila 267,5 ton teh proizvodov v vrednosti 822.753 EUR. Iz tega je mogoče sklepati, da bo z nadaljnim

zniževanjem in postopno odpravo nadomestil najbolj prizadet izvoz v skupino B03. Odprava nadomestil namreč utegne prizadeti 21,45% izvoza govejih proizvodov v Albanijo in države bivše Jugoslavije.

Kot lahko vidimo, je subvencioniranje najpomembnejše pri proizvodu 0201 10 00 – Meso, goveje (trupi in polovice), sveže ali ohlajeno. Od subvencioniranega izvoza proizvodov tega Slovenija izvozi največ, t.j. 157,7 ton oz. za 566.875 EUR, kar predstavlja 12,64 % deleža vsega izvoza govejih proizvodov.

Pozitiven izvoz v kategoriji proizvodov, za katere se izplačujejo nadomestila, je tudi pri naslednjih proizvodih (deleži in izvozne količine so pri njih dokaj majhne):

- 0201 20 30 – Meso, goveje, s kostmi, nerazkosane ali razkosane sprednje četrti, sveže ali ohlajeno;
- 0202 20 90 – Meso, goveje, s kostmi, drugo, zamrznjeno;
- 0202 30 90 – Meso, goveje, brez kosti, drugi kosi, zamrznjeno.

Prav tako je subvencioniran proizvod 1602 50 95 – Mesni izdelki iz goved, drugi. Izvozno nadomestilo se za ta proizvod izplača ob izvozu v skupino B00, a kot sem že omenila, spada pod to skupino tudi B03. Zato je nadomestilo možno pridobiti tudi pri izvozu v namembni kraj oz. državo znotraj skupine B03.

Opazimo lahko tudi, da je pri proizvodih, pri katerih so razpisana najvišja nadomestila, izvoz ničeln (0201 20 20, 0201 20 50, 0201 30 00, 0102 10 10, 0102 10 30). Tako vidimo, da nadomestilo ni doseglo svojega namena in ni spodbudilo izvoza teh izdelkov iz Slovenije.

Izvoz govedine v B03, ki ni subvencioniran, pa predstavlja 78,55 % celotnega izvoza v to skupino držav. Teh 78,55 % sestavlja 979,8 ton izvoženega mesa, katerega vrednost je 1.715.039 EUR.

Pri nesubvencioniranemu izvozu v to skupino gre za največjo raznolikost proizvodov, ki imajo v letu 2009 pozitiven izvoz. Glede na število različnih proizvodov torej največ izvozimo v Albanijo in države bivše Jugoslavije. Kot je razvidno iz prejšnjih dveh tabel, je izvoz vrednostno izvoz, ko gre za izvoz proizvoda 0102 90 71 (Govedo drugo, domače pasme, mase nad 300 kg, za zakol) v skupino B02 (B04). Ker pa se za ta proizvod ob izvozu v B02 (B04) nadomestila ne izplačuje, zato ob njihovi postopni ukinitvi izvoz omenjenega proizvoda ne bo prizadet.

Skupno je bil izvoz Slovenije v letu 2009 v države pod oznako B03, 1247,3 ton, njegova vrednost pa je dosegla 2.537.792 EUR.

S temi ugotovitvami ne morem potrditi svoje prve zastavljene hipoteze H1. Ta pravi, da bo odprava nadomestil zmanjšala obseg slovenskega izvoza govedine v države nečlanice EU. Pač pa je iz pridobljenih rezultatov razvidno, da proizvode, za katere se izplačujejo izvozna nadomestila, izvažamo le v države Zahodnega Balkana. Torej ne bo prizadet izvoz v vse

nečlanice EU, temveč le v države Zahodnega Balkana, zato bi lahko glede na te podatke hipotezo deloma potrdila. Izvoz proizvodov, za katere so določena izvozna nadomestila, na Zahodni Balkan namreč predstavlja 21,45 % vsega izvoza v te države, to pa predstavlja skoraj 11 % vsega slovenskega izvoza govejega mesa v tretje države. V druge države ne izvažamo proizvodov, za katere so določena izvozna nadomestila. To pomeni, da lahko ob odpravi nadomestil v najslabšem primeru pričakujemo upad slovenskega izvoza v države Zahodnega Balkana za 21,45 % oz. upad izvoza v tretje države v obsegu 11 %. Seveda upad najverjetneje ne bo tolikšen, saj bo izvoz teh proizvodov kljub ukinitvi najverjetneje pozitiven, lahko pa pričakujemo nekolikšno zmanjšanje obsega izvoza v te države zaradi odprave subvencioniranja. Ker pa je izvoz pogojen tudi z drugimi dejavniki, hipoteze ne morem potrditi. Zato v nadaljevanju preverjam izvoz govedine in proizvodov iz govedine v države Zahodnega Balkana skozi čas, in sicer od leta 2000 do 2009 oz. pred in po vstopu Slovenije v EU ter povezanost med izvoznimi nadomestili ter izvozom. Tako bom lažje proučila, ali bo odprava nadomestil res imela vpliv na slovenski izvoz.

4.3 IZVOZ GOVEJEGA MESA V SKUPINO B03 (ZAHODNI BALKAN) PRED IN PO VSTOPU SLOVENIJE V EU

Kot že omenjeno, so poleg članic EU pomembne izvozne partnerice Slovenije predvsem države, ki spadajo v skupino B03. Zato je koristno pregledati tudi splošen izvoz govejega mesa in proizvodov iz govejega mesa v to skupino držav med letoma 2000 in 2009. Tako bo mogoče videti, kolikšen je bil izvoz pred vstopom v EU in po vstopu v EU, ko je tudi Slovenija začela z izplačevanjem izvoznih nadomestil.

Podatki, prikazani v Tabeli 6 in Sliki 5, bi bili lahko odraz članstva Slovenije v EU, saj je imela Slovenija pred vstopom v integracijo podpisane prostotrgovinske sporazume z Makedonijo, Hrvaško ter Bosno in Hercegovino. Prostotrgovinski sporazum z Makedonijo je veljal od leta 1999, z BIH od 2002 in s Hrvaško od 1997. Sporazum s Hrvaško je prenehal veljati leta 2003, ko ga je nadomestil sporazum CEFTA. Ob vstopu Slovenije v EU so vsi prostotrgovinski sporazumi, ki jih je imela sklenjene, prenehali veljati. Po vstopu v EU je prišlo do sprememb v trgovanju. Slovenija je namreč prevzela trgovinsko prakso, ki je za države z Zahodnega Balkana urejena s stabilizacijsko asociacijskimi sporazumi (v nadaljevanju SAA).

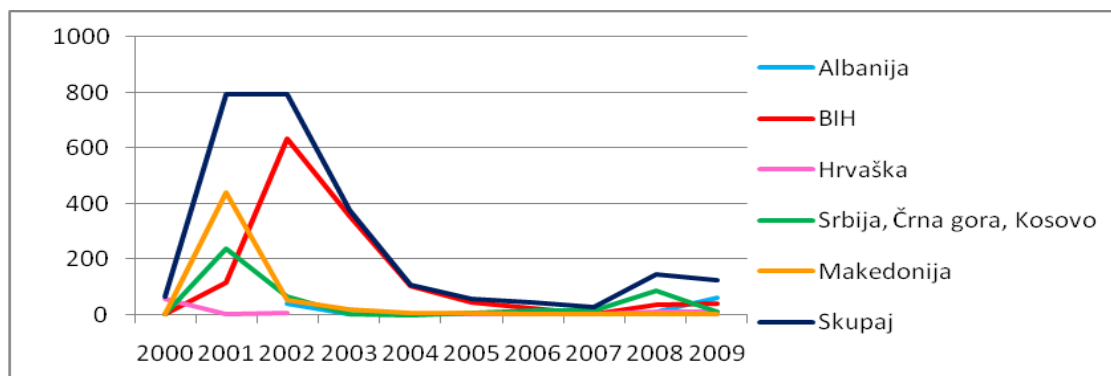
Tabela 6: Izvoz govejega mesa (v 100kg) v države Zahodnega Balkana; 2000 - 2009

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
Albanija	0,0	0,0	40,3	3,6	0,0	0,0	0,00	0,0	12,1	63,1
BIH	3,2	116	631,3	353,7	101,7	46,3	23,3	3,7	34,8	39,3
Hrvaška	58,5	3,3	5,6	0,0	0,4	0,2	1	4	10,8	8,8
Srbija, Črna gora, Kosovo*	3,3	236,3	64,8	2,2	0,1	4,5	14,4	16,8	86,2	9,6
Makedonija	2,1	438,1	51,6	18,7	5,6	7,8	3,9	1,8	1,6	3,9
Skupaj	67	793,6	793,6	378,2	107,8	58,9	42,4	26,2	145,6	124,7

Legenda: *Zaradi skupne zgodovine za lažjo obdelavo združene v skupno kategorijo

Vir: SURS, 2011; Eurostat, 2011.

Slika 5: Izvoz govejega mesa v države Zahodnega Balkana; 2000 – 2009

Vir: SURS, 2011; Eurostat, 2011.

Kot lahko vidimo, je bil izvoz na Hrvaško največji v letu 2000, ko je Slovenija tja izvozila 5845 kg govedine. Izvoz je nato močno upadel, v letu 2003 je ta celo ničeln. To lahko pripišemo tudi prepovedi naše južne sosedice, ki je novembra 2001 prepovedala uvoz slovenskega goveda in izdelkov iz govedine. Prepoved so uvedli zaradi suma bolezni norih krav (v nadaljevanju BSE)³, ukinjena pa je bila junija 2004. Podatke o izvozu je mogoče povezati tudi s članstvom Slovenije v EU in ukinitvijo prostotrgovinskega sporazuma. SAA s Hrvaško namreč velja od 1. februarja 2005. S SAA je nastopil bistveno manj ugoden sistem kmetijsko-živilskih kvot, saj za nekatere izdelke, ki so bili v okviru prostotrgovinskega sporazuma preferencialno obravnavani, ne predvideva koncesij ali pa so te nižje. Po koncu prehodnega obdobja, ob dokončni ukinitvi carin januarja 2007, so se pogoji za izvoz predelanih izdelkov izboljšali. S tem je mogoče pojasniti upad izvoza med letoma 2004 in 2007, takrat je izvoz govedine in proizvodov iz govedine na Hrvaško padel pod 100 kg. V letih 2008 in 2009 pa se je izvoz ponovno malo povečal, v letu 2008 je ta znašal 1080 kg, v letu 2009 pa 877 kg, kar je lahko posledica konca prehodnega obdobja (Podatki o državah, 2011).

Izvoz v Bosno in Hercegovino je bil največji v letih 2002 in 2003. V letu 2002 je izvoz namreč znašal 63132 kg, v letu 2003 pa 35365 kg. Nato je izvoz zelo upadel. Slovenija je v BiH najmanj izvozila v letu 2007, ko je izvoz znašal le 369 kg. V letu 2009 je bilo izvoženih 3934 kg govejega mesa in proizvodov govejega mesa. S članstvom Slovenije v EU, je prav tako prenehal veljati prostotrgovinski sporazum z BiH, ki je veljal od januarja 2002. Ker po tem blago ni bilo deležno preferencialne obravnave, se je slovensko blago na trgu BiH podražilo, saj je bilo potrebno plačevati polne uvozne carine. SAA sicer še ni ratificiran s strani vseh držav članic EU, vendar se njegove trgovinske določbe izvršujejo na podlagi Začasnega sporazuma od junija 2008. Z veljavo Začasnega sporazuma je BiH postopno začela z zniževanjem carin za osnovne kmetijske in predelane proizvode. Za nekatere proizvode carine znižuje v okviru tarifnih kvot. Torej je na podlagi opisanega upravičeno izpeljati sklep, da je

³BSE - Bovina Spongiformna Encefalopatija ali "bolezen norih krav" – gre za okvaro centralnega živčnega sistema pri govedu. Med običajne simptome BSE spadajo spremembe v vedenju in koordinaciji, težave pri hoji in stoji, zmanjšana mlečnost in izguba telesne mase. BSE so prvič diagnosticirali v Združenem kraljestvu leta 1986, ko je prišlo do prave epidemije zaradi mesno-kostne moke, ki so jo proizvedli iz trupov živali in z njo hranili govedo (Vprašanja in odgovori o BSE, 2007)

izvoz slovenske govedine in proizvodov iz govedine ravno zato v letih 2005, 2006 in 2007 nižji kot preostala leta. Od leta 2008, ko je stopil v veljavo t.i. Začasni sporazum, se izvoz ponovno postopoma povečuje (Vpliv uveljavitve Stabilizacijsko pridružitvenega sporazuma EU z Bosno in Hercegovino, 2011).

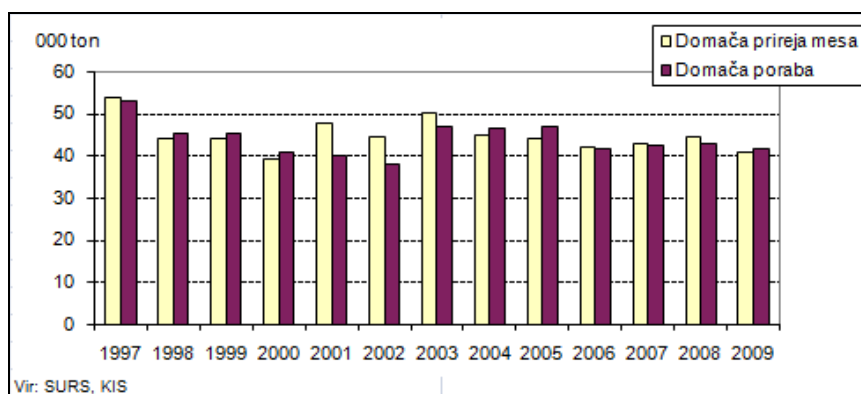
Isto velja za Makedonijo, s katero je ob vstopu v EU prostotrgovinski sporazum prav tako prenehal veljati. Vse blago slovenskega porekla, ki izpolnjuje tudi pogoje za preferencialno obravnavo, je tako ocarinjeno v skladu s Sporazumu o stabilizaciji in pridruženju med Makedonijo in EU, ki je v veljavi od 1. aprila 2004. Najvišji izvoz iz Slovenije v Makedonijo je bil leta 2001, ko je ta znašal 43807 kg. Od takrat je izvoz vztrajno upadal, v letu 2009 je bilo izvoženih le 390 kg govedine in proizvodov iz govedine (Podatki o državah, 2011).

V Srbijo, Črno goro in Kosovo je bil izvoz goveda in proizvodov iz govedine največji v letu 2001, ko je le-a znašal 23625 kg. Izvoz je nato začel močno upadati, leta 2008 pa je ponovno malo narasel, saj je konec leta znašal 8622 kg. V letu 2009 je spet upadel na 961 kg. Na podlagi dejstva, da so se leta 2008 začele uporabljati določbe Začnih sporazumov s Srbijo in Črno goro, lahko sklepam, da je imelo tudi to vpliv na povečan izvoz v tem letu.

Glede na to, da je v letu 2001 Slovenijo zajela kriza zaradi širjenja BSE in embarga Hrvaške, BIH in Makedonije, bi pričakovala upad izvoza. A je vlada takrat ukrepala in rejcem ter izvoznikom govedine pomagala s 50-odstotnim dvigom izvoznih podpor, kar je po vsej verjetnosti preprečilo upad izvoza (Pihlar, 2001). S pomočjo subvencij je vlada zaposlenim v sektorju govejega mesa pomagala tudi leta 2002 in 2003. Večji izvoz v teh letih, v primerjavi z izvozom po vstopu Slovenije v EU je lahko tudi odraz omenjene pomoči s strani vlade.

Kot je razvidno iz spodnje slike sta se skozi leta domača prireja mesa ter domača poraba skozi leta približevali. To pomeni, da je bilo za izvoz na voljo manj mesa goveda. Vidimo lahko, da je največji presežek domače prireje mesa v letih 2001 in 2002, kar je mogoče navezati na rezultate v Tabeli 6, saj je bilo ravno v teh letih skupno izvoženo največ govedine in proizvodov iz govedine.

Slika 6: Domača poraba in prireja mesa goveda

Vir: Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva v letu 2009 – Pregled po kmetijskih trgih, 2009, str. 68.

Izvoz govedine in proizvodov iz govedine v države Zahodnega Balkana je odvisen tudi od številnih drugih faktorjev, vendar sem se zaradi omejitve obsega naloge izognila obravnavi ostalih faktorjev.

Na podlagi zgornjih rezultatov ne moremo niti glede izvoza v države Zahodnega Balkana potrditi hipoteze H1, saj rezultati ne kažejo na povečanje izvoza ob vzpostavitvi mehanizma izvoznih nadomestil, prav tako ni viden vpliv postopnega zniževanja podpor v obliki izvoznih nadomestil na izvoz. Lahko namreč razberemo upad izvoza po letu 2004 in rast v letih 2008 in 2009, ko so izvozna nadomestila nižja kot prejšnja štiri leta in bi zato pričakovali zmanjšanje obsega izvoza. Torej ne morem trditi, da bo odprava nadomestil imela vpliv na slovenski izvoz, zato v naslednjem poglavju s preprosto analizo korelacije preverjam ali sploh obstaja povezanost med izvoznimi nadomestili in izvozom.

4.4 KORELACIJA MED VIŠINO IZVOZNIH NADOMESTIL IN OBSEGOM IZVOZA

V tem poglavju bom z enostavno korelacijo ugotavljala povezanost med izvoznimi nadomestili in izvozom. S tem bom poskušala raziskati, ali sploh obstaja povezanost med tema dvema spremenljivkama in kakšna je ta medsebojna odvisnosti. Preverjala bom drugo zastavljeno hipotezo, ki pravi – nižje je nadomestilo za proizvod govedine, manjši je slovenski izvoz govedine. S tem bom ugotavljala, ali bo odprava nadomestil sploh imela kakšen vpliv na slovenski izvoz govejega mesa in proizvodov iz govedine v države znotraj skupine B03. Na ta način bom dodatno preverjala pravilnost svoje prve hipoteze.

Najprej si bomo pogledali povezavo med višino nadomestila, ki se izplača ob izvozu proizvoda v skupino držav B03, v določenem letu in izvozom v isto skupino držav, ki je bil izpeljan v istem letu. Vključila sem tri proizvode (0201 10 00, 0201 20 30, 0202 30 909), za katere se izplačujejo nadomestila in jih Slovenija v države znotraj skupine B03 izvažata največ. Korelacijo sem preverjala za obdobje od leta 2004, ko je Slovenija začela z izplačevanjem nadomestil, pa do leta 2010.

Iz Tabele 7 je vidna povezava med izvozom in nadomestilom. Kot lahko opazimo, je med spremenljivko izvoz in spremenljivko nadomestilo korelacija statistično neznačilna. Iz tega sledi, da spremenljivki ne vplivata ena na drugo. Korelacija med spremenljivkama je sicer negativna ($-0,409$), kar bi lahko pomenilo, da je večje nadomestilo povezano z manjšim izvozom oz. manjše nadomestilo z večjim izvozom.

Tabela 7: Korelacijski koeficienti med nadomestilom in izvozom

	Izvoz	Stopnja značilnosti
Nadomestilo	$-0,409$	0,066

V Tabeli 8, ki jo vidimo v nadaljevanju, sem s pomočjo presečnih podatkov za leto 2009 preverila še korelacijo med nadomestili in izvozom govejega mesa za skupino držav B03. V analizo sem tako vključila 71 skupin proizvodov – tako tiste, za katere se izplačujejo

nadomestila kot tudi tiste, za katere nadomestila niso razpisana. Pri slednjih sem uporabila višino nadomestil 0. Med spremenljivko izvoz in spremenljivko nadomestilo je korelacija zopet statistično neznačilna, kar pomeni, da spremenljivki ne vplivata ena na drugo. Podatki sicer prikazujejo pozitivno, vendar zelo šibko povezanost med spremenljivkama, kar bi v primeru statistične značilnosti pomenilo, da je večje nadomestilo povezano z večjim obsegom izvoza oz. manjše nadomestilo z manjšim obsegom izvoza.

Tabela 8: Korelacijski koeficienti med nadomestilom in izvozom za vse skupine proizvodov (z in brez nadomestil) za leto 2009 (presečni podatki)

	Izvoz	Stopnja značilnosti
Nadomestilo	0,035	0,770

Učinek, ki naj bi ga nadomestila imela, je spodbujanje izvoza, česar pa podatki za slovenski izvoz govejega mesa in proizvodov iz govedine ne potrjujejo. Rezultati namreč nikjer niso statistično značilni, kar pomeni, da povezanost med spremenljivko izvoz in nadomestilo ne obstaja. Druge hipoteze, ki pravi, da nižje nadomestilo pomeni tudi manjši izvoz, zato ne morem potrditi. Za leto 2009 je sicer večji izvoz proizvodov iz skupin, za katere se izplačujejo višja nadomestila, a tega ne morem z zagotovostjo trditi, saj je stopnja tveganja prevelika. Če pa korelacijo med izvoznimi nadomestili in izvozom za določene skupine proizvodov preverjam skozi čas, dobim celo negativno korelacijo, ki prav tako ni statistično značilna.

Pridobljeni rezultati tako niso v skladu z mojimi pričakovanji, saj na podlagi prikazanega ne obstaja povezava med izvoznimi nadomestili in slovenskim izvozom govejega mesa in proizvodov iz govedine v skupino držav B03. Glede na to, da se nadomestila z leti znižujejo, sem pričakovala, da bo z leti upadal tudi izvoz proizvodov, za katere se uporablja mehanizem izvoznih nadomestil. S svojo analizo pa sem dokazala ravno nasprotno. Pokazalo se je, da se izvoz z leti povečuje, kljub temu, da se izvozna nadomestila postopoma ukinjajo. Poleg tega je bilo iz rezultatov razvidno, da ni povezanosti med višino nadomestila in obsegom izvoza v določenem letu.

Kot sem že ugotovila v prejšnjem poglavju, na izvoz vplivajo še številni drugi dejavniki, ki očitno prevladajo in zaradi katerih se ta skozi leta povečuje, vendar sem v nalogi zaradi omejitve obsega ugotavljala le, kakšen vpliv imajo izvozna nadomestila. Tako bi lahko zaključila, da za slovenski izvoz govedine izvozna nadomestila niso prevladujoč dejavnik. Med drugim lahko najverjetneje pripišem velik pomen tudi omejitvam pri uvozu in uvoznim dajatvam, ki so se iz leta v leto spreminjale in s tem verjetno igrale ključno vlogo pri izvozu proizvodov iz Slovenije v države znotraj skupine B03.

Kljub temu, da sem v poglavju 4.2. ugotovila, da je z izvoznimi nadomestili subvencioniranega 21,45 % izvoza govejega mesa v države Zahodnega balkana, ne morem trditi, da bo odprava nadomestil povzročila izpad izvoza za omenjen procent. Iz pridobljenih zaključkov v zadnjih dveh poglavjih lahko sklepamo, da to ni verjetno, saj povezanost med izvozom in nadomestili ne obstaja.

Ugotovitev, do katere sem prišla skozi nalogo, pomeni ugodno situacijo za izvoz Slovenije, kar zadeva izvoz. Opazili smo namreč, da v tretje države (brez skupine B03) v splošnem izvažamo zelo malo proizvodov, katerih izvoz je podprt z izvoznimi nadomestili, pri državah Zahodnega Balkana pa se je izkazalo, da izvoz tja ni odvisen od nadomestil in ima lahko zato odprava letih le zanemarljiv učinek na slovenski izvoz. Ker pa bo do odprave prišlo, je dejstvo, da slovenski izvoz ni v veliki meri odvisen od izplačevanja izvoznih podpor, vsekakor pozitivno.

SKLEP

Izvozna nadomestila so skozi leta predstavljala pomemben tržno-cenovni ukrep SKP, saj delujejo kot zaščitni mehanizem in pomenijo vzdrževanje notranjih ravni cen kmetijskih proizvodov. Ob vstopu v EU se je Slovenija soočila z večjo konkurenco in znižanjem odkupnih cen proizvodov. Za ohranjanje konkurenčnosti so bili kmetje deležni raznih podpor, med drugim tudi izvoznih podpor. Ker pa WTO zaradi ekonomske neučinkovitosti nadomestil stremi k njihovi postopni odpravi, bo to pomembno vplivalo tudi na nekatere sektorje določenih gospodarstev. V nalogi sem želela preveriti, ali med te sektorje spada tudi slovenski sektor govejega mesa, saj od leta 2004, ko je postala polnopravna članica EU, tudi Slovenija uporablja mehanizem izvoznih nadomestil. Zato sem izvedla analizo subvencioniranega izvoza govejega mesa Slovenije v različne skupine držav, preverila sem izvoz govejega mesa v države Zahodnega Balkana pred in po vstopu v EU ter tudi povezanost med izvoznimi nadomestili in obsegom izvoza govejega mesa.

Na podlagi analize v nalogi sem ugotovila, da izvozna nadomestila nimajo pomembnega vpliva na slovenski izvoz govejega mesa in proizvodov iz govedine. Izkazalo se je, da Slovenija nasploh izvažata zelo malo proizvodov izven EU, zato izvoznih nadomestil ne izplačuje v velikem obsegu. Največ izvoza, ki ga subvencionira, tj. 21,45 % , je usmerjenega v države Zahodnega Balkana, kar predstavlja okoli 11 % celotnega slovenskega izvoza govejega mesa v tretje države. Zato lahko s pomočjo rezultatov, do katerih smo prišli v nalogi, zaključim, da odprava nadomestil ne bo imela pomembnega učinka na slovenski izvoz govejega mesa in proizvodov iz govedine. Korelacija, ki sem jo izvedla v nalogi, je namreč v nasprotju z mojimi pričakovanji pokazala, da povezanost med izvoznimi nadomestili in izvozom ne obstaja. Za slovenski izvoz in sektor govejega mesa to vsekakor pomeni dobro novico, saj se ne kaže odvisnost gospodarstva od izvoznih nadomestil in zato odprava nadomestil ne bo prizadela slovenskega izvoza govejega mesa in proizvodov iz govedine.

Med drugim sem v nalogi prišla tudi do ugotovitve, da je izvoz Slovenije močno odvisen od Začasnih in SAA sporazumov EU z državami Zahodnega Balkana, saj je bil izvoz ob vstopu v EU, ko so bili ukinjeni vsi prostotrgovinski sporazumi, ki jih je imela Slovenija sklenjene, prizadet. Izvoz tja torej ni toliko odvisen od izvoznih nadomestil, pač pa imajo pomemben vpliv carine in druge uvozne dajatve, s katerimi se srečujejo izvozniki ob izvozu govejega mesa in proizvodov iz govejega mesa v države Zahodnega Balkana, ki so naše najpomembnejše trgovinske partnerice.

Za konec bi rada opozorila še na omejitve naloge, s katerimi sem se srečevala med pisanjem tega zaključnega dela. Nekateri podatki, ki bi lahko pomagali pri poglobljeni analizi, niso bili dostopni in so zaupne narave. Prav tako je omejitev predstavljal majhen slovenski izvoz govejega mesa, ki je usmerjen le na nekaj trgov izven EU. Analizo sem zato izvedla v okviru danih možnosti. Odprtih in nepojasnjenih ostaja še veliko vprašanj, na katera pa bi lahko odgovorila le s poglobljenimi analizami in podrobnimi ter ažurnimi podatki.

LITERATURA IN VIRI

1. *Agriculture*. Najdeno 8. aprila 2010 na spletnem naslovu http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/agric_e.htm
2. Beierle, T. (2002). *From Uruguay to Doha: Agriculture trade negotiations at WTO*. Najdeno 2. november 2010 na spletnem naslovu <http://www.rff.org/documents/RFF-DP-02-13.pdf>.
3. Bobek, V. (2002). *Doktrine in instrumenti mednarodne menjave*. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
4. Burfisher, M. (2001). *Agricultural Policy Reform in the WTO – The Road Ahead*. Washington, DC : U.S. Dept. of Agriculture, Economic Research Service.
5. Carinska uprava RS. (2004) *Navodilo o izvajanju izvoznega postopka za blago skupne kmetijske politike, št. 12/2004 (2. prečiščeno besedilo)*. Najdeno 15. oktobra 2010 na spletnem naslovu http://www.carina.gov.si/fileadmin/curs.gov.si/pageuploads/Zakonodaja/Register_spl._aktov_car.sluzbe/Navodila/2._PRECISCENO.pdf
6. Crnčič, A. (2004). *Pogajanja o trgovini s kmetijskimi proizvodi v okviru WTO*. Diplomsko delo. Maribor: Ekonomsko-poslovna fakulteta.
7. Cunder, T., Rednak, M., & Volk, T. (1997). *Slovensko kmetijstvo in Evropska unija*. Ljubljana: ČŽD Kmečki glas.
8. Čebular, A. (2003). *Slovenija v EU?*. Ljubljana: Urad vlade RS za informiranje.
9. Damijan, J., P. (2006). *Mednarodna menjava – Zapiski predavanj*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
10. *Doha razvojna agenda*. Najdeno 8. aprila 2010 na spletnem naslovu http://www.mg.gov.si/si/delovna_podrocja/ekonomski_odnosi_s_tujino/multilateralni_ekonomski_odnosi/doha_razvojna_agenda
11. Erjavec, E. (2007). *Prihodnost Skupne kmetijske politike v luči evropskih financ – poskus politično-ekonomske analize*. Najdeno 5. aprila 2010 na spletnem naslovu http://www.svez.gov.si/fileadmin/svez.gov.si/pageuploads/docs/pregled_proracuna_EU/Erjavec.pdf
12. Erjavec, E., & Volk, T. (2001). *Pregled skupne kmetijske politike*. Domžale: Biotehnična fakulteta, Oddelek za zootehniko.
13. Eržar, V. (2005). *Liberalizacija svetovne trgovine s kmetijskimi proizvodi v okviru WTO*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
14. *EUR-lex*. Najdeno 12. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://eur-lex.europa.eu/>
15. European Parliament. (2007). *Fact sheets on the European Union*. Luxembourg: Office for Official Publications of European Communities.
16. *Eurostat*. Najdeno 12. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home/>
17. *Glossary of statistical terms – Export refunds*. Najdeno 20. oktobra 2010 na spletnem naslovu <http://stats.oecd.org/glossary/detail.asp?ID=913>
18. Hanran, C., & Schnepf, R. (2007). *WTO Doha Round: The Agricultural Negotiations*. CRS Report for congress. Najdeno 15. novembra 2010 na spletnem naslovu: <http://www.nationalaglawcenter.org/assets/crs/RL33144.pdf>

19. Healy, S., Pearce, R. &, Stockbridge, M. (1998). *The implications of the Uruguay Round, Agreement on Agriculture for developing countries*. Najdeno 25. oktobra 2010 na spletnem naslovu <http://www.fao.org/docrep/004/w7814e/W7814E05.htm>
20. *HGCA Knowledge centre – EU export refunds*. Najdeno 12. oktobra 2010 na spletnem naslovu http://www.hgca.com/minisite_manager.output/1587/1587/Knowledge%20Centre/Introduction%20to%20EU%20cereals%20policy/EU%20export%20refunds.msp?minisiteId=11
21. Hoekman, B., & Messerlin, P.. (2006) Part III: *Export subsidies and domestic support. Removing the exception of agricultural export subsidies*. Najdeno 15. novembra 2010 na spletnem naslovu http://siteresources.worldbank.org/INTTRADERESESEARCH/Resources/Ch7_AgTradeBook_HoekmanMesserlin.pdf
22. *Izvozna nadomestila*. Najdeno 15. oktobra 2010 na spletnem naslovu http://www.arskrp.gov.si/si/storitve/trzni_ukrepi/zunanje_trgovinski_ukrepi/izvozna_nadomestila/
23. *Kmetijstvo in razvoj podeželja – Financiranje SKP*. Najdeno 16. januarja 2011 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/agriculture/fin/index_sl.htm
24. Kumar, A. (2001). *Mednarodna ekonomika*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
25. Latzko, D. (b.l.) *Lecture 5 – Strategic trade policy and trade blocks*. Wilkes University: Department of business and economics. Najdeno 2. februarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.personal.psu.edu/~dx131/ec340/lecture5.html>
26. *Ministerial Declaration*. Najdeno 7. aprila 2010 na spletnem naslovu http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min05_e/final_text_e.htm
27. Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano. (2009). *Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva in gozdarstva za leto 2009 – Pregled po kmetijskih trgih*. Ljubljana: Kmetijski inštitut Slovenije.
28. Moussis, N. (1999). *Evropska unija: pravo, ekonomija, politike*. Ljubljana: Littera Picta.
29. Odbor za kmetijstvo in razvoj podeželja (2009). *Osnutek poročila o kmetijstvu EU in mednarodni trgovini*. Najdeno 26. aprila 2011 na spletnem naslovu http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/agri/pr/833/833565/833565sl.pdf
30. OECD. (2000) *Agricultural policies in emerging and transition economies 2000*. France: OECD.
31. Pearce, R., & Sharma, R. (2000). *Agreement on agriculture – Export subsidies*. Najdeno 20. oktobra 2010 na spletnem naslovu <http://www.fao.org/docrep/003/x7353e/x7353e03.htm>
32. Pihlar, T. (2001). *Nore krave so pozabljene*. Dnevnik.si. Najdeno 27. aprila 2011 na spletnem naslovu: http://www.dnevnik.si/tiskane_izdaje/dnevnik/5747
33. *Podatki o državah*. Najdeno 31. aprila 2011 na spletnem naslovu http://www.izvoznookno.si/Drzave/Vse.aspx?id_menu=2
34. Poštuvan, B. (2010). *Izvozna nadomestila*. Ljubljana: Agencija za kmetijske trge in razvoj podeželja.
35. *Pre-WTO legal texts*. Najdeno 8. aprila 2010 na spletnem naslovu http://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/prewto_legal_e.htm

36. *Proizvodi, za katere je možno pridobiti izvozna nadomestila*. Najdeno 22. oktobra 2010 na spletnem naslovu http://www.carina.gov.si/si/informacije/podjetja/izvoz/izvozna_
37. *Proizvodi, za katere ne velja tržna ureditev (Non-annex I proizvodi)*. Najdeno 15. aprila 2011 na spletnem naslovu http://www.mkgp.gov.si/si/o_ministrstvu/direktorati/direktorat_za_kmetijstvo/starasektor_za_kmetijske_trge/proizvodi_za_katere_ne_velja_trzna_ureditev_non_annex_i_proizvodi/
38. Rajčič, B. (2006). *Izvajanje SKP Evropske unije v Sloveniji*. (b.k.)
39. *Seventh WTO ministerial conference*. Najdeno 8. aprila 2010 na spletnem naslovu http://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/min09_e/min09_e.htm.
40. Suranovic, S. (2004). *International trade theory and policy*. Najdeno 26. januarja 2011 na spletnem naslovu: <http://internationalecon.com/Trade/Tch90/T90-27.php>
41. SURS. Najdeno 12. januarja 2011 na spletnem naslovu <http://www.stat.si/>
42. Šebjanič, T. (2004). *Zunanjetrgovinski mehanizmi v skupni kmetijski politiki EU za meso in mesne izdelke na primeru Pomurke mesne industrije d.d.*. Moravske toplice: Ekonomsko-poslovna fakulteta Maribor.
43. *Mednarodno trgovanje*. Najdeno 10. oktobra 2010 na spletnem naslovu http://www.izvoznookno.si/Dokumenti/Mednarodno_trgovanje/TARIC_9.aspx
44. *Taric*. Najdeno 12. novembra 2011 na spletnem naslovu: <http://taric-curs.gov.si/itaric/>
45. *The Doha round*. Najdeno 8. aprila 2010 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/eu-and-wto/doha/index_en.htm
46. *The issues and where we are now*. Najdeno 15. oktobra 2010 na spletnem naslovu http://www.wto.org/english/tratop_e/agric_e/negs_bkgrnd00_contents_e.htm#top
47. Tokič, S., Jerončič, B., Gorjanc-Dolničar, I., & Koren, M. (2004). *Kako poiskati in kako uporabljati evropske carinske predpise?*. Ljubljana: Slovenski raziskovalni inštitut za management.
48. *Trade*. Najdeno 8. aprila 2010 na spletnem naslovu: http://ec.europa.eu/trade/creating-opportunities/economic-sectors/agriculture/index_en.htm
49. Uredba Komisije (ES) št. 612/2009 z dne 7. julija 2009 o skupnih podrobnih pravilih za uporabo sistema izvoznih nadomestil za kmetijske proizvode. Uradni list EU št. 186/2009.
50. *Vpliv uveljavitve Stabilizacijsko pridružitvenega sporazuma EU z Bosno in Hercegovino*. Najdeno 27. aprila 2011 na spletnem naslovu <http://sarajevo.veleposlanistvo.si/index.php?id=1855&L=0>
51. *Vprašanja in odgovori o BSE*. (2007). Najdeno 25. maja 2011 na spletnem naslovu <http://ec.europa.eu/food/food/biosafety/bse/web-2007-01431-00-00-sl-tra-00.pdf>
52. *Youth farm – Evropska unija in skupna kmetijska politika*. Najdeno 15. oktobra 2010 na spletnem naslovu: http://www.itr.si/javno/youth_farm/sl/eu-and-cap-PART1.html

PRILOGE

KAZALO PRILOG

Priloga 1: Obrazec predhodnega obvestila.....	1
Priloga 2: Skupine proizvodov, za katere veljajo zahteve po znižanju oz. odpravi izvoznih nadomestil.....	2
Priloga 3: Države, ki lahko subvencionirajo izvoz in št. proizvodov, za katere lahko izplačujejo subvencije	2
Priloga 4: Izdatki za izvozne subvencije in znižanje stopenj po državah v mio USD	3
Priloga 5: Izdatki za izvozne subvencije po državah, 1995 – 1998	4
Priloga 6: Pogajanja o trgovini s kmetijskimi proizvodi v okviru WTO – Doha runda (1998 - ?)... ..	4
Priloga 7: Skupine namembnih krajev, določene za izplačevanje izvoznih nadomestil	8

Priloga 1: Obrazec predhodnega obvestila

PREDHODNO OBVESTILO

IZVOZNIK/POŠILJATELJ _____

SEDEŽ/PREBIVALIŠČE _____

DAVČNA ŠTEVILKA _____

ŠT. FAKSA IN TELEFONA IZVOZNIKA/POŠILJATELJA _____

KRAJ NATOVARJANJA _____
(Vpiše se kraj natovarjanja.)

ČAS NATOVARJANJA _____
(Vpišeta se datum in ura začetka in konca natovarjanja.)

NAMEMBNA DRŽAVA _____
(Vpišeta se šifra (šifrant EUL) in ime namembne države.)

SEKTOR _____
(Vpišeta se šifra iz spodnje tabele in naziv sektorja.)

ŠIFRANT SEKTORJEV ZA POTREBE SKUPNE KMETIJSKE POLITIKE

11	žita in pšenična ali ržena moka, drobljenci ali zdrob	19	mleko in mlečni izdelki
12	rž in lomljen rž	20	sadije in zelenjava
13	proizvodi predelani iz žit	21	proizvodi, predelani iz sadja in zelenjave
14	krmna mešanica na osnovi žita	22	olično olje
15	govedna in teletina	23	beli in surovi sladkor, brez nadaljnje predelave
16	prašičje meso	24	sirupi in drugi izdelki iz sladkorna
17	perutninsko meso	25	vino
18	jajca	30	proizvodi, ki niso zajeti v prilogi I (pogodbe ...)

1	Tarifna oznaka	
2	Tovorki in opis blaga	
3	Bruto masa (v kg)	
4	Neto masa (v kg)	
5	Znesek izvoznega nadomestila (v EUR)	

IZPOLNJEVANJE POLJ		
1	Tarifna oznaka	Vpiše se 12-mestna tarifna oznaka NN (3846/87) oziroma 8-mestna tarifna oznaka KN za proizvode zunaj priloge 1.
2	Tovorki in opis blaga	Vpišejo se oznake, številke, število in vrsta tovorikov. Vnese se običajno trgovsko ime blaga. Opis mora vključevati podatke, ki so potrebni za identifikacijo blaga.
3	Bruto masa	Vpiše se bruto masa blaga, izražena v kg.
4	Neto masa	Vpiše se neto masa blaga, izražena v kg.
5	Znesek izvoznega nadomestila	Vpiše se znesek izvoznega nadomestila, izražena v EUR.

Potrjujem resničnost navedenih podatkov.

V _____ dne _____

Podpis zavezanca oziroma odgovorne osebe: _____

Številka predhodnega obvestila:	Pečat in podpis carinskega organa
---------------------------------	-----------------------------------

Vir: Carinska uprava RS, Navodilo o izvajanju izvoznega postopka za blago skupne kmetijske politike, št. 12/2004 (2. prečiščeno besedilo), 2004, str. 68.

Priloga 2: Skupine proizvodov, za katere veljajo zahteve po znižanju oz. odpravi izvoznih nadomestil

Tabela 1: Skupine proizvodov, za katere veljajo zahteve po znižanju oz. odpravi izvoznih nadomestil

1. Pšenica in pšenična zrna	8. Posneto mleko v prahu	15. Jajca
2. Groba zrna	9. Sir	16. Vino
3. Riž	10. Ostali mlečni proizvodi	17. Sadje
4. Oljnice	11. Goveje meso	18. Zelenjava
5. Zelenjavna olja	12. Svonjsko meso	19. Tobak
6. Oljne pogače	13. Perutnina	20. Bombaž
7. Sladkor	14. Ovčje meso	

Vir: S. Healy, R. Pearce & M. Stockbridge, *The implications of the Uruguay Round Agreement on Agriculture for developing countries*, 2010.

Priloga 3: Države, ki lahko subvencionirajo izvoz in št. proizvodov, za katere lahko izplačujejo subvencije

Tabela 2: Države, ki lahko subvencionirajo izvoz in št. proizvodov, za katere lahko izplačujejo subvencije

Država	Št. proizvodov, ki jih lahko subvencionira
Avstralija	5
Braziliya	16
Bolgarija	44
Kanada	11
Kolumbija	18
Ciper	9
Češka	16
EU	20
Madžarska	16
Islandija	2
Indonezija	1
Izrael	6
Mehika	5
Nova Zelandija	1
Norveška	11
Panama	1
Poljska	17
Romunija	13
Slovaška	17
Južna Afrika	62
Švica	5
Turčija	44
ZDA	13
Urugvaj	3
Venezuela	72

Vir: *The issues and where we are now*, 2004.

Priloga 4: Izdatki za izvozne subvencije in znižanje stopenj po državah v mio USD

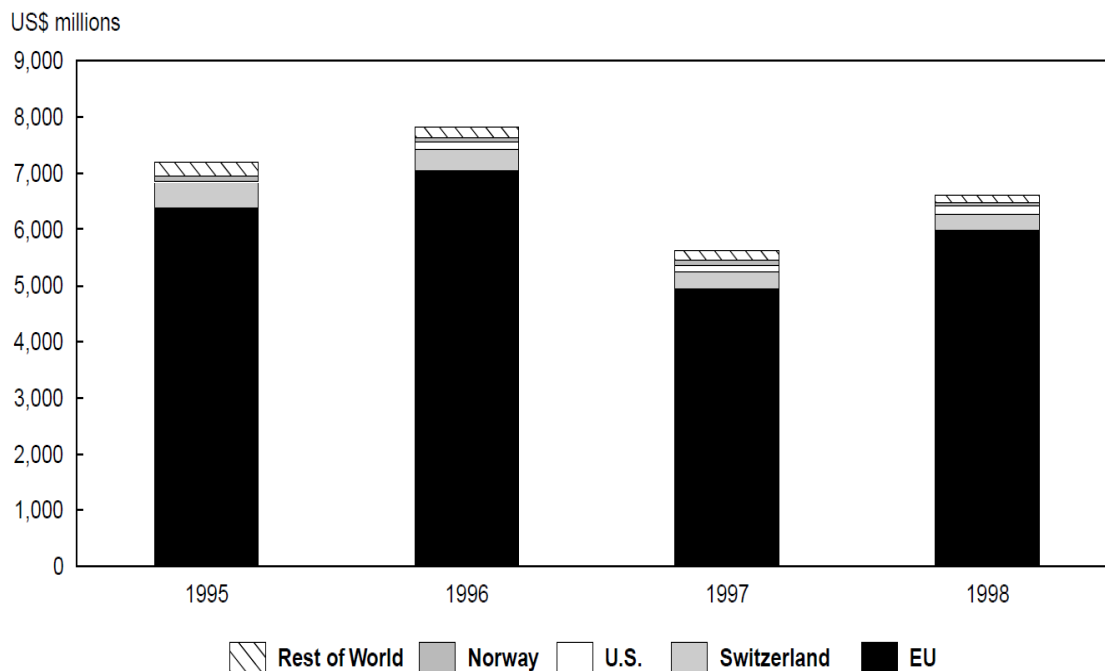
Tabela 3: Izdatki za izvozne subvencije in znižanje stopenj po državah v mio USD

	Izvozne subvencije			Sestava proizvodov izvoznih subvencij
	Bazna vrednost	Končna vrednost	Sprmemba	
EU	13,274	8,496	-36	Goveje meso (19%), pšenica (17%), groba zrna (13%), maslo (13%), ostali mlečni proizvodi (10%)
Avstija	1,235	790	-36	Živina (45%), pšenica (14%), goveje meso (13%), sir (12%)
ZDA	929	594	-36	Pšenica (61%), posneto mleko v prahu (14%)
Poljska	774	493	-36	Mesni proizvodi (39%), sadje in zelenjava (21%)
Mehika	748	553	-26	Sladkor (76%), žitni proizvodi (21%)
Finska	708	453	-36	Maslo (25%), groba zrna (22%), ostali mlečni proizvodi (13%)
Švedska	572	366	-36	Svinjsko meso (21%), pšenica (21%), groba zrna(17%)
Kanada	567	363	-36	Pšenica (47%), groba zrna(18%)
Švica	487	312	-36	Ostali mlečni proizvodi (65%)
Kolumbija	371	287	-23	Riž (32%), bombaž(20%), sadje in zelenjava (23%)
Južna Afrika	319	204	-36	Sadje in zelenjava (24%), žitni proizvodi (14%), pšenica (13%), sladkor (10%)
Madžarska	312	200	-36	Perutnina (30%), svinjsko meso(26%), pšenica(11%), sadje in zelenjava (19%)
Češka	164	105	-36	Ostali mlečni proizvodi (38%), sadje in zelenjava (10%)
Turčija	157	98	-37	Sadje in zelenjava (36%), pšenica (23%)
N. Zelandija	133	0	-100	Ni na voljo
Norveška	112	72	-36	Sir (54%), svinjsko meso(19%), madlo (12%)
Avstralija	107	69	-36	Ostali mlečni proizvodi (32%), posneto mleko v prahu (27%), sir (25%), maslo (16%)
Brazilija	96	73	-24	Sladkor (56%), sadje in zelenjava (30%)
Slovaška	76	49	-36	Ostali mlečni proizvodi (19%), žitni proizvodi(13%), goveje meso(13%)
Romunija	59	45	-24	Žitni proizvodi (22%), sladkor (19%), goveje meso(18%), sadje in zelenjava (11%)
Izrael	56	43	-24	Sadje in zelenjava (59%), rastline (22%), bombaž(17%)
Indonezija	28	22	-24	Riž (100%)
Islandija	25	16	-36	Ovčje meso (78%), ostali mlečni proizvodi(22%)
Ciper	19	14	-24	Sadje in zelenjava (67%), alkohol (16%)
Urugvaj	2	1	-23	Riž (83%), maslo (12%)

Vir: R. Pearce & R. Sharma, *Agreement on agriculture – Export subsidies*, 2000.

Priloga 5: Izdatki za izvozne subvencije po državah, 1995 – 1998

Slika 1: Izdatki za izvozne subvencije po državah, 1995 – 1998

Vir: M. Burfisher, *Agricultural Policy Reform in the WTO – The Road Ahead 2001*, str. 19.

Priloga 6: Pogajanja o trgovini s kmetijskimi proizvodi v okviru WTO – Doha runda (1998 - ?)

Prva faza začetek leta 2000-marec 2001

Prva faza se je začela v začetku leta 2000 in končala s sestankom 26.–27. marca 2001. 126 držav članic (od skupno 146) je predložilo 45 predlogov in tri tehnične dokumente. Zvrstilo se je šest pogajalskih srečanj Odbora za kmetijstvo. V tej fazi so države predložile svoje predloge o njihovih začetnih položajih za pogajanja ter obrazložile okoliščine (The issues and where we are now, 2004).

V prvi fazi nekatere države predlagajo popolno odpravo vseh oblik izvoznih subvencij, v nekaterih primerih z znatnim znižanjem že na začetku naslednjega obdobja v obliki »pologa«. Druge so se v tej fazi pripravljene pogajati o nadaljnjem postopnem zniževanju do popolne odprave nadomestil. Nekaj držav želi izboljšati in razširiti pravila, s katerimi bi preprečili izogibanje vlade njenim obveznostim glede izvoznih subvencij – vključno z uporabo državnih trgovskih podjetij, prehransko pomočjo in subvencioniranimi izvoznimi krediti. V skupino teh držav spada EU (The issues and where we are now, 2004).

Nekaj držav v razvoju meni, da so pravila neenakopravna. Nasprotujejo predvsem dejstvu, da razvite države lahko nadaljujejo s potrošnjo ogromnih zneskov za izvozna nadomestila, medtem ko države v razvoju zaradi pomanjkanja sredstev s potrošnjo ne morejo nadaljevati. Hkrati je subvencioniranje – sicer po nižjih stopnjah – dovoljeno le državam, ki so že prvotno

subvencionirale izvoz. Ena skupina DVR primerja vpliv izvoznih subvencij z dumpingom, ki škoduje njihovim kmetom (The issues and where we are now, 2004).

Zaradi vseh omenjenih pomislekov nekateri predlogi predvidevajo močno drugačne pogoje za DVR. Predlagana je dodatna fleksibilnost za države v razvoju, in sicer se jim v posebnih primerih omogoči subvencioniranje in povečanje subvencij za določene proizvode v zameno za znižanje subvencij za druge proizvode (The issues and where we are now, 2004).

Druga faza marec 2001 – marec 2002

V drugi fazi so bila srečanja precej neformalna, zato ni posebnih dokumentov, razen povzetkov predsednika predstavljenih na izrednih sejah. Delovni program je bil sprejet na sestanku marca 2001. Tema teh pogajanj je bila poglobitev v vse teme, razglabljali so tudi o možnosti za reformo (The issues and where we are now, 2004).

Ministrska konferenca v Dohi, Katarju

Ministrska konferenca v Dohi je potekala med 9. in 14. novembrom 2001. Na njej je prisostvovalo 145 držav članic. Namen konference je bil določiti nov mandat za bolj natančno opredelitev ciljev in začeti z novim krogom pogajanj. Deklaracija je bila izdana 14. novembra in začel se je nov razvojni program iz Dohe (angl. *Doha development agenda*). Ta deklaracija je pognala v tek nova pogajanja, hkrati pa vključila že obstoječa pogajanja v kmetijstvu. Pogajanja se osredotočajo okrog enaindvajsetih različnih vprašanj, pri čemer so najpomembnejša področja kmetijstvo, nekmetijski proizvodi (v nadaljevanju NAMA) in storitve. Deklaracija predstavlja velik korak v liberalizaciji kmetijstva v primerjavi z Urugvajskim krogom pogajanj. Dolgoročni cilj trgovinskih pogajanj na področju kmetijstva je s pomočjo temeljite reforme pravil in specifičnih obvez glede podpore in zaščite vzpostaviti pravičen in tržno usmerjen trgovinski sistem. V ospredju je predvsem želja po zmanjšanju revščine v DVR, zato so le te obravnavane drugače in so jim dane posebne ugodnosti. Pri kmetijstvu je bilo do takrat sporno predvsem odkrito subvencioniranje EU in prikrito subvencioniranje ZDA. Program obsega pravila o znižanju omejitev za dostop na trg ter znižanju in postopni odpravi vseh oblik subvencij in vseh podpor, ki ovirajo ter izkrivljajo trgovino. Rezultat tega naj bi bil še posebno viden pri DVR, saj naj bi jim program omogočil preskrbo s hrano in razvoj podeželja. Bogate države morajo pomagati pri razvoju DVR, hkrati pa se morajo v primeru novega kroga pogajanj pripraviti na nujna popuščanja pri temah glede kmetijstva. Dotaknili so se tudi okoljevarstva, zaščite hrane in razvoja podeželja. Rok za izpolnitev tega kroga pogajanj je bil določen do 1. januarja 2005, vendar pogajanja iz Dohe zaradi različnih pogledov ter interesov držav še vedno niso zaključena (The Doha round, 2010; Doha razvojna agenda, 2010).

Priprave na fazo načinov in pogojev marec 2002 – julij 2003

V času od marca 2002 do julija 2003 naj bi postavili specifične cilje in ustvarili pogoje za določbe deklaracije iz Dohe. Pomembna so predvsem tri področja – izvozne subvencije in s tem

izvozna konkurenca, domača podpora ter dostop na trg. Prva serija srečanj je pokrivala področje izvoza (subvencije, konkurenco, davke in omejitve), nadaljnja srečanja pa so se ukvarjala z dostopom na trg ter domačo podporo (The issues and where we are now, 2004).

Eden od predlogov v 2. fazi vsebuje 50 % znižanje v obliki takojšnjega pologa, ki mu sledi popolna odprava subvencij v roku treh let za razvite države in v roku šestih let za države v razvoju. Drugi predlog vsebuje nekaj več fleksibilnosti za DVR, saj vključuje razširitev vrste izvoznih subvencij, katerih uporaba je DVR trenutno dovoljena (The issues and where we are now, 2004).

Alternativni predlog vključuje »uravnoteženje« oz. »modulacijo«, in sicer bolj zmerno znižanje za nekatere proizvode v zameno za izrazitejše znižanje pri drugih proizvodih, z možnostjo postavljene zgornje meje – brez popolne odprave nadomestil. Predlog je bil deležen tako podpore kot nasprotovanja (The issues and where we are now, 2004).

Nekatere manjše DVR trdijo, da je potrebno odpraviti izvozna nadomestila, vendar skozi daljše obdobje, da bi se lažje prilagodili višjim stroškom za uvoz. Zahtevajo močnejše ukrepe za pomoč neto uvoznicam v razvoju in najmanj razvitim državam pri prilagajanju (The issues and where we are now, 2004).

Predlogi vključujejo (The issues and where we are now, 2004):

- 50 % takojšnje znižanje v obliki pologa, do popolne odprave v roku treh let za razvite države in v roku šestih let za DVR
- isto, le brez pologa
- popolna odprava v roku petih let
- na splošno, odprava ni vključena niti izključena, odvisno od tega kaj se dogaja na drugih področjih, vključno z izvoznimi krediti in domačo podporo
- »modulacija«, ki omogoča bolj zmerno znižanje za nekatere proizvode v zameno za večja znižanja pri drugih proizvodih.

Osnutek te faze predlaga odpravo nadomestil pri dveh hitrostih, in sicer v roku 5 let za RD oz. 10 let za DVR za nekatere proizvode in v roku 9 let za RD oz. 12let za DVR za ostale proizvode. DVR naj bi bile še naprej deležne oprostitev v skladu s členom 9.4 Sporazuma o kmetijstvu za subvencije v podporo trženju, ravnanju, nadgradnji in mednarodnemu transportu (The issues and where we are now, 2004).

Ministrska konferenca v Cancunu (11. – 14. september 2003)

V času te konference so se države prvič premaknile do nekega nevtralnega središča. EU se je začela zavedati, da je SKP zelo nepriljubljena v svetu, in da je zato za pospešitev pogajanj potrebna njena reforma. Zato je v juniju 2003 potekala najbolj radikalna reforma SKP, imenovana tudi Fischlerjeva reforma, po tedanjem komisarju Franzu Fischlerju. EU je podprla ukinitvev izvoznih subvencij in proizvodno vezanih plačil, kar pa so nadomestili z neposrednimi

plačili kmetom. Prvi poskus kompromisa je bil, ko sta ZDA in EU predložili »skupen tekst«, kot nekakšen sporazum med njima. Na konferenci so se ukvarjali s tremi stebri: domača podpora, dostop na trg in izvozna konkurenca. Predlog za vsakega od teh stebrov vključuje načrt, kako nadaljevati s pogajanjem. Za domačo podporo predlaga bistveno znižanje le-te, saj izkrivlja trgovino. Za države v razvoju je predviden posebni zaščitni ukrep za zaščito uvoza občutljivih proizvodov, predvidena so tudi nižja znižanja in daljša izvršilna obdobja. Ukrep zagotavlja odpravo izvoznih subvencij za proizvode, ki so zanimivi za države v razvoju. Predvideni so tudi ukrepi v povezavi s programi za pomoč s hrano, da bi preprečili zlorabo in ukrepi pri transakcijah državnih trgovinskih podjetij (Crnčič, 2004; Trade, 2010).

Faza načinov in pogojev: avgust 2004

V času med konferencama se je okoli 30 ministrov zbralo v Ženevi na sestanku Generalnega Sveta. 1. avgusta 2004 so potrdili paket sporazumov.

Dogovor neposredno določa, da morajo biti vse oblike izvoznih subvencij ukinjene v doglednem času. Odprava naj bi za vse oblike izvoznih subvencij potekala istočasno, tudi za tiste v obliki izvoznih kreditov, prehrambene pomoči in državnih trgovinskih monopolov. V pogajanjih bodo našli rešive tudi za ukrepe, ki imajo podobne vplive kot izvozna nadomestila in jih uporabljajo predvsem ZDA (The issues and where we are now, 2004).

Z datumom, določenim s pogajanjem, se bo zaključila uporaba izvoznih nadomestil; izvoznih kreditov; izvoznih kreditnih garancij in zavarovalnih programov z roki odplačevanja, daljšimi od 180 dni; uporaba prakse državnih trgovinskih podjetij, ki izkrivljajo trgovino in so neke vrste subvencionirana ter uporaba prehrabnih pomoči, ki niso v skladu z določenimi disciplinami (WTO agriculture negotiations, 2004). Znižanja vseh oblik izvoznih subvencij bodo postopna v letnih »obrokih« z dodatnimi pogajanjem o določenih podrobnostih (The issues and where we are now, 2004).

DVR bodo deležne drugačne obravnave. Za njih lahko postopna odprava izvoznih nadomestil traja daljše obdobje. Tudi za državna trgovinska podjetja revnejših držav velja posebna obravnava, in sicer ohranijo lahko privilegij monopola stabilne, česar cilj je ohraniti stabilne cene za potrošnike ter za zagotavljanje varnosti preskrbe s hrano. Nadaljujejo lahko tudi s subvencioniranjem transporta ter marketinga (The issues and where we are now, 2004).

6. ministrska konferenca v Hong Kongu (13. - 18. december 2005)

Sprejeta je bila ministrska deklaracija, ki je potrdila zavezo dokončati razvojno deklaracijo iz Dohe in zaključiti pogajanja do leta 2006. V ministrski deklaraciji so med drugim navedeni tudi dogovorjeni roki za pripravo pogajalskih modalitet in pogajalskih shem na področju kmetijstva (*AMA – Agricultural Market Access*). Glavne točke dogovora so bile: odprava subvencij za kmetijski izvoz do leta 2013, dostop na trge razvitih držav brez kvot ali dajatev za vse izdelke iz najmanj razvitih držav do leta 2008 in odprava subvencij za izvoz bombaža s strani razvitih

držav v letu 2006. Ker članice niso dosegle zadovoljivega napredka v pogajanjih, so se le-ta julija 2006 prekinila (Trade, 2010; Ministerial Declaration, 2010).

Strinjali so se o vzporedni odpravi vseh oblik izvoznih nadomestil ter vseh ukrepov s podobnim vplivom na trgovino do leta 2013. To bo doseženo na progresiven in vzporeden način, in sicer tako, da bo velik del dogovorjenega realiziran v prvi polovici realizacijskega obdobja. Za DVR bo v skladu s členom 6.4. Sporazuma o kmetijstvu po tem datumu še 5 let dovoljena uporaba izvoznih subvencij (Hanran & Schnepf, 2007).

7. ministrska konferenca v Ženevi (30. november - 2. december 2008)

Ministrska konferenca v Ženevi je potekala od 30. novembra do 2. decembra. Konferenca naj bi bila predzadnji korak k zaključku pogajalskega kroga o Razvojni agendi iz Dohe (DDA), ki se je začel že leta 2001 v Katarju. Od takrat so vsa prizadevanja obtičala v slepi ulici, in sicer razvite države vztrajajo pri subvencijah v kmetijskem sektorju, države v razvoju pa ohranjajo visoke carine na izdelke razvitih držav. DVR se zavzemajo za nižje subvencije v kmetijstvu in carinske dajatve v državah razvitega sveta. Namesto pogajanj o občutljivih carinah in kmetijskih subvencijah so bili ministri WTO na sedmi konferenci bolj osredotočeni na celotno sliko – stabilizacijo in prenovo trgovine v času naraščanja protekcionizma in brezposelnosti. Zato je bila glavna tema 7. ministrske konference WTO mednarodni tržni sistem in sedanje globalno ekonomsko okolje (Seventh WTO ministerial conference, 2010).

Krog pogajanj iz Dohe še vedno poteka, države še vedno niso prišle do skupnega zaključka. Velika težava kroga pogajanj iz Dohe je, da v njem sodelujejo države z zelo različnimi kmetijskimi modeli ter interesi (Odbor za kmetijstvo in razvoj podeželja, 2009).

Priloga 7: Skupine namembnih krajev, določene za izplačevanje izvoznih nadomestil

B00: vse namembne države (tretje države, druga ozemlja, oskrba in namembni kraji, ki se štejejo za izvoz iz Skupnosti)

B02: B04 in namembni kraj Egipt

B03: Albanija, Hrvaška, Bosna in Hercegovina, Srbija, Kosovo, Črna gora, Nekdanja jugoslovanska republika Makedonija

B04: Turčija, Ukrajina, Belorusija, Moldavija, Rusija, Gruzija, Armenija, Azerbajdžan, Kazahstan, Turkmenistan, Uzbekistan, Tadžikistan, Kirgizistan, Maroko, Alžirija, Tunizija, Libija, Libanon, Sirija, Irak, Iran, Izrael, Zahodni breg/Gaza, Jordanija, Saudova Arabija, Kuvajt, Bahrajn, Katar, Združeni arabski emirati, Oman, Jemen, Pakistan, Šrilanka, Mjanmar (Burma), Tajska, Vietnam, Indonezija, Filipini, Kitajska, Severna Koreja, Hongkong, Sudan, Mavretanija, Mali, Burkina Faso, Niger, Čad, Zelenortske otoki, Senegal, Gambija, Gvineja Bissau, Gvineja, Sierra Leone, Liberija, Slonokoščena obala, Gana, Togo, Benin, Nigerija, Kamerun,

Srednjeafriška republika, Ekvatorialna Gvineja, Sao Tome in Principe, Gabon, Kongo, Demokratična republika Kongo, Ruanda, Burundi, Otok svete Helene in pridružena območja, Angola, Etiopija, Eritreja, Džibuti, Somalija, Uganda, Tanzanija, Sejšeli in pridružena območja, Britansko ozemlje v Indijskem oceanu, Mozambik, Mauritius, Komori, Mayotte, Zambija, Malavi, Južna Afrika, Lesoto (EUR-lex, 2011).